

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

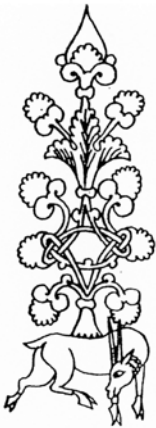

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
kéthavonta megjelenő kiadványa
XXIII. évfolyam 244. szám
2019. november–december

Tisztelt Olvasóink!

Minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor a **Fővárosi Örmény Klub a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében** kerül megrendezésre.
Bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől, az udvaron keresztül.
Mindenkit szeretettel várunk!

Kerubénekek

Ökumenikus lelkülettől indítatva ismerkedjünk meg a görög katolikus kerubének szövegével. (Ott csak nagycsütörtökön és nagyszombaton van más szövege.) **„Kik a kerubokat titkosan ábrázoljuk, s az elevenítő Szentháromságnak háromszorszent éneket ajánlunk, tegyünk félre mostan minden földi gondot!”**

Ez a rész hangzik el a nagy bemenet előtt, majd következnek a pápi megemlékezések után:

„Mert a mindenek Királyát fogadjuk, kit láthatatlanul környeznek az angyali rendek. „Alleluja” (3x) Látjuk: itt is említés történik a „Szent, szent, szent...” énekről, meg az angyali környezetről, amelyet titokzatos módon mi emberek is képviselünk.

dr. Sasvári László

Örmény nemzetiségi önkormányzati választások 2019

Sikeresen és együtt sikertelenül lezajlottak a 2019. évi örmény nemzetiségi önkormányzati választások. A sikertelen jelzöt azért használhatjuk, mert a korábbi választásokhoz hasonlóan, nem történt áttörés a magyarörmény közösség aktivitásában. Alig aktivizálódott a magyarörménység a becsült létszámához képest. A 15–20 ezerre becsült Erdélyből származó magyarörmény közösség kb. 20%-a regisztrált, amelynek alig több mint 10%-a ment el szavazni. E választást azért mondhatjuk mégis sikeresnek, mert a választási eredményekhez képest várhatóan a magyarörménység biztató és reményteljes öt év elé néz.

Az országos regisztráltak száma 3270 fő, amiből szavazásra megjelent 2032 fő, lebélyegezett szavazócédulák száma 1945, amelyből 1811 érvényes szavazás történt. Az érvénytelen szavazatok száma 134.

Az országos örmény választásokon három jelölőszervezet indított jelölteket: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 768 szavazatot kapott, ezzel 6 mandátumhoz jutott.

Az Örmény Kulturális és Információs Központ Egyesület 791 szavazattal 7 mandátumhoz jutott, míg a KILIKIA Kulturális Egyesület 252 szavazattal 2 mandátummal járul az összesen 15 fős országos testülethez.

A helyi önkormányzati választásokon az EÖGYKE csak ott kívánt indítani jelölteket, ahol korábban már tevékenykedtünk. Az előző ciklusban elvesztettük Budapest VIII. és XI. kerületeket, amelyeket most sikerült visszahódítani. Nem voltunk sikeresek a viszszerzésben a XIII. és XVI. kerületekben, valamint a korábbiakhoz hasonlóan vesztesek maradtunk a III. kerületben. A mérleg tehát a következő:

Az EÖGYKE képviselői irányítják a következő kerületeket: I., II., VIII, IX., XI., XII., XIV. és XV (EÖGYKE többség).

A XIII. kerületben egy képviselőnk jutott be.

Fővárosi területi választások elemzése:

A Fővárosban regisztráltak száma: 2002 fő

Megjelentek száma: 1347 fő – 67%

Érvényes szavazatok száma 1214

Az EÖGYKE fővárosi listája 543 szavazatot kapott, ezzel 3 mandátumot szerzett, az ÖKIKE 457 szavazattal szintén 3 mandátumot kapott, míg a KILIKIA 214 szavazattal 1 képviselőt juttathatott be a 7 fős Fővárosi Örmény Önkormányzatba.

Az országos és a fővárosi eredményeket elemezve egyértelmű, hogy az országos verseny is Budapesten dőlt el, hiszen az országos szavazásokból (1811) Budapesten 1214 történt. Vidéken a szavazási hajlandóság nagyon csekély volt.

Érdekes továbbá az is, hogy a választási aktivitás azokon a helyeken, ahol nem voltak jelöltek, ott a regisztrált választók fele sem ment el szavazni.

Egy város volt, ahol nem alakult önkormányzat, pedig a népszámlálási adatok alapján lehetett volna és korábban volt örmény önkormányzat: Szekszárd.

A választási eredmények és a nyertesek kerületenként és városokként.

Rövidítések:

EÖGYKE Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

ÖKIKE Örmény Kulturális és Információs Központ Egyesület

KILIKIA Kilikia Kulturális Egyesület

MÖKE Magyar-Örmény Kulturális Egyesület

DMÖKE Dél Magyarországi Örmény Kulturális Egyesület

	EÖGYKE	ÖKIKE	KILIKIA	Egyéb	Győztes szervezet	Regisztrált szavazó	Elment szavazni	Győztes szavazata
Budapest								
I.	x	x	x		EÖGYKE	68	45	20
II.	x				EÖGYKE	101	68	62
III.	x	x	x		ÖKIKE.	160	89	49
IV		x	x		ÖKIKE.	81	39	25
V.		x			ÖKIKE.	34	14	13
VI.				x	MÖKE	41	27	27
VII.		x		x	ÖKIKE.	87	44	22
VIII.	x	x			EÖGYKE	113	47	32
IX.	x				EÖGYKE	28	14	10
X.		x	x		ÖKIKE.	139	91	38
XI.	x	x			EÖGYKE	227	148	86
XII.	x				EÖGYKE	69	53	45
XIII.	x	x	x		ÖKIKE.	93	45	19
XIV.	x				EÖGYKE	141	85	60
XV.	x	x			EÖGYKE	78	60	39
XVI	x		x		KILIKIA	178	146	91
XVII			x		KILIKIA	37	25	10
XVIII.		x		x	MÖKE	207	136	67
XIX.		x	x		ÖKIKE.	26	19	13
XX.		x			ÖKIKE.	35	20	10
XXI:				x	MÖKE	35	23	21
XXII.		x			ÖKIKE.	18	14	11
Vidéki város								
Budaörs				x	MÖKE	64	34	31
Nyíregyház.		x	x		ÖKIKE	38	26	25
Debrecen		x			ÖKIKE.	45	25	21
Győr		x			ÖKIKE.	73	31	26
Kecskemét		x			ÖKIKE.	25	11	8
Miskolc		x			ÖKIKE.	58	27	22
Pécs		x			ÖKIKE.	30	17	14
Szeged				x	DMÖKE	120	84	54
Székesfeh.		x			ÖKIKE.	94	56	47
Veszprém		x			ÖKIKE.	69	36	26

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület képviselőiből alakult önkormányzatok:

Budapest I. kerület

Elnök: **Várady Mária** Tel.: 20-911-3162, e-mail: varadyma60@gmail.com

Képviselők: Sasvári Merza Krisztina, dr. Issekutz Ákos

Budapest II. kerület

Elnök: **dr. Issekutz Sarolta** Tel.: 201-1011, e-mail: magyar.ormeny@t-online.hu

Képviselők: Bacsó Zoltán, Vereckei Csaba

Budapest VIII. kerület

Elnök: **Esztergály Zsófia Zita** Tel.: 70-409-8888, e-mail: esztergaly.zsofia@gmail.com

Képviselők: Bódis Alpár, Király Zoltán

Budapest IX. kerület

Elnök: **Szenttamassy Katalin** Tel.: 30-378-9470, e-mail: szenttamassy@t-online.hu

Képviselők: Balogh Réka, Király György

Budapest XI. kerület

Elnök: **Marosváry István** Tel.: 20-414-2489, marosvary@t-online.hu

Képviselők: dr. Czárán István, Kirkósa Péter, dr. Forgács Barnabás, Keszi-Harmath Enikő

Budapest XII. kerület

Elnök: **Hegedüs Annamária** Tel.: 30-222-7437, e-mail: ormeny12@freemail.hu

Képviselők: Dávid Márton Áron, Fabók Dávid

Budapest XIII. kerület

Képviselő: **Kabdebó János** Tel.:20-434-2633, e-mail: kabdebo.janos@upcmail.hu

Budapest XIV. kerület

Elnök: **Zárugné Tancsin Katalin** Tel.: 30-971-3820, e-mail: zarugian@gmail.com

Képviselők: Heim Pál, Szongoth Gábor, Bulbuk Eva Mariana, Varga Ferencné

Budapest XV. kerület

Elnök: **Nuridsány Zoltánné** Tel.: 30-241-8874, e-mail: ono.xv.elnok@gmail.com

Képviselők: dr. Csernus Gábor

Fővárosi Örmény Önkormányzatba bekerült képviselőink

Elnök: **Esztergály Zsófia Zita** Tel.: 70-409-8888, e-mail: elnok@fovarosiormeny.hu

Elnökhelyettes: **dr. Székely András Bertalan** Tel: 20-943-7800

Képviselők: Kirkósa Péter

Cím: 1054 Budapest, Akadémia utca 1. I. emelet 179-180. Titkárság tel.: 332-1791

Az Országos Örmény Önkormányzat:

Elnök: Akopján Nikogosz E-mail: n.akopyan@yahoo.com

Elnökhelyettes: Dr. Issekutz Ákos, Tel.: 70-451-11676, e-mail: issekutz@gmail.com

Cím: 1025 Budapest, Palatinus utca 4.

Országos Örmény Önkormányzatban képviselőink:

EÖGYKE képv. csoport vezetője: **dr. Czárán István** Tel.:20-960-9244,

e-mail: czaran@gmail.com Képviselők: dr. Issekutz Sarolta, dr. Csernus Gábor,

Esztergály Zsófia Zita, Dávid Márton Áron

Egy kis történelmi vissza- és előtekintés

A mostani választásoknak a korábbi évek gyakorlatától eltérő stratégiával futottunk neki. Azt gondoltuk, ha a szavazatok tekintetében veszünk, az örmény közösségnek akkor is nyernie kell, még hozzá vissza kell nyerni az örmények jóhírét, a nyugodt, törvényes és kiegyensúlyozott működést. Kidolgoztuk és meghirdettük a „Közös Örmény Célok Nyilatkozatát” és reméltük, hogy a választók figyelnek erre az igen pozitív célkitűzésre. A Nyilatkozat tartalmazza azokat az etikai és törvényi célokat, amelyek teljesülése esetén vélelmezésünk szerint megszűnik a 25 éves zavar.

Várakozásaink és reményeink igen furcsa kanyarok után valósult meg. A választásokat megelőzően csak az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület Füzetek olvasói és szimpatizánsai, tagjai, képviselőjelöltjei írták alá a Nyilatkozatot, így az abban foglaltak megvalósulását a választások reggeléig csak az EÖGYKE abszolút győzelme szavatolta. Vállalásunk értelmében, ha az EÖGYKE abszolút többséget szerzett volna, akkor sem kívánta folytatni „a győztes mindent visz

Országos mandátum átadása a Ludovika Dísztermében

stratégiát”. A jó Isten úgy akarta, hogy a három induló közül senki se szerezze meg az abszolút többséget. Az országos önkormányzati választáson az EÖGYKE 6 mandátumot szerzett, az Örmény Kulturális Központ (leánykori nevén Armenia Kulturális Egyesület és az Örmény Ifjúsági Egyesület) 7, a KILIKIA Kulturális Egyesület pedig 2 mandátumot szerzett. A 15 fős Országos Örmény Önkormányzat abszolút irányításához minimum 8 mandátum szükséges, amely 1 fős többség – az elmúlt ciklus tapasztalatai alapján – igen bizonytalan működést prognosztizál.

Az EÖGYKE többkörös tárgyalásokat folytatott mindkét másik jelölőszervezettel. A tárgyalások során mindvégig ragaszkodott a Nyilatkozatban foglaltakhoz, pl. ahhoz, hogy ne legyen kizárt fél, valamint ahhoz, hogy ne egyesülés, hanem békés, párhuzamos működés legyen. Végül a szándékainknak megfelelő megállapodás az EÖGYKE és a Örmény Kulturális Központ között született meg, így 13 mandátummal stabil OÖÖ alakulhatott.

Az EÖGYKE-nek még soha nem volt ilyen lehetősége a 25 év alatt, ezért reméljük, sikeresen tudunk élni ezzel a lehetőséggel.

Mielőtt valaki is azt hinné, hogy most már teljes egység alakult ki a magyarországi örménységben belül, fel kell hívnom a figyelmet, hogy a Nyilatkozatban célként az szerepel, hogy a különböző helyről és

különböző időben érkezett örmény közösségek egymást elismerik, nem bántják, a pénzeket arányosan megosztják és békésen, törvénytisztelően élnek egymással párhuzamosan. Ez azt jelenti az EÖGYKE számára, hogy egyenlő rangra emelkedik a többi szervezetekkel országos szinten. Az OÖÖ alapít az EÖGYKE számára is egy saját költségvetéssel és arculattal rendelkező kulturális intézményt, amely hasonló forrásokkal rendelkezik, mint az Örmény Kulturális Központ. Lesz állandó helye a magyarörmény kulturális rendezvényeknek, kiállításoknak, szellemi műhelyeknek, stb. Tudunk nagyobb költségvetésű látványos rendezvényeket is szervezni és jobban meg tudunk jelenni a médiában is. De ezek a lehetőségek most még csak megnyílni látszanak, azokért még sokat kell dolgozzunk mindannyiunknak.

B.J.

Elnöki tájékoztató a képviselőknek az OÖÖ alakuló ülés napján, délután:

Ma délelőtt 11 órakor megalakult az Országos Örmény Önkormányzat az V. kerületi Polgármesteri Hivatal tanácstermében. Röviden azt tudom mondani, hogy a választások után kialakult helyzetben az örmény közösség, köztük a magyarörmények számára is a lehető legjobb megoldás született. Az EÖGYKE által kidolgozott Közös Örmény Célok Nyilatkozatában foglalt elveknek megfelelően nagykoalíció jött létre, előre vetítve a következő öt év nyugodt országos irányítást.

A nagykoalíció azt jelentette, hogy az EÖGYKE 6 képviselője és az Örmény Kulturális és Információs Központ Egyesület 7 képviselői megállapodott abban, hogy változtatni kell a korábbi működésen,

ellenségeskedésen és a békés egymás mellett élést választotta. Abban is megállapodtak, hogy erős és törvényesen működő irodát állítanak fel, biztosítva jövőben a törvényszerűséget. Országos elnöknek *Akopján Nikogosz* ÖKIKE képviselőt, általános alelnöknek *Dr. Issekutz Ákost* választották, kettős aláírási kötelezettséggel. A testület minden további döntést elnapolt, az SZMSZ, a Bizottságok, a fizetések, stb. kérdéseket egy következő ülésre halasztotta. A halasztás indoka az volt, hogy e tárgyalásokat meg kell előznie az önkormányzati iroda, a dokumentumok átadása-átvétele, mert csak azok ismeretében folytatható érdemi munka. Egyetlen döntés

Alakuló ülésen, oldalt dr. Issekutz Sarolta és Avanesian Alex

született még, a nemzetiségi pályázatok elbírálásához az OÖÖ delegált kijelölése. A megállapodás értelmében a jövőben két delegált fogja képviselni az örményeket. A magyarörmények pályázatai elbírálásánál dr. Issekutz Sarolta, az örményörmények pályázatai elbírálásánál Avanesian Alex lesz a jövőben az OÖÖ delegált.

dr. Issekutz Sarolta

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és az Armenia Népe Kulturális Egyesület OS közleménye Budapest, 2019. november 6., szerda (OS)

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Tájékoztatjuk az örmény közösséget, hogy 2019.11.05-én megalakult az Országos Örmény Önkormányzat. Az alakuló ülésen nagykoalíciós megállapodás jött létre az Örmény Kulturális és Információs Központ Egyesület és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület képviselőcsoportjai között.

E megállapodás az EÖGYKE által kidolgozott Közös Örmény Célok Nyilatkozatában foglalt elvek mentén jött létre. A képviselők nagy többséggel megválasztották Akopján Nikogoszt (ÖKIKE) országos elnöknek, dr. Issekutz Ákost (EÖGYKE) általános alelnöknek.

Ez a nagykoalíciós megoldás az örmény nemzetiségben belüli több évtizedes belső konfliktusnak vethet véget, mert a felek a békés egymás mellett élés szellemében kívánják folytatni munkájukat.

Részletek az EÖGYKE és az ÖKIKE minden képviselője által vállalt nyilatkozat 1., 4. és 8. pontjából (www.magyarormeny.hu):

Az egyes örmény közösségeknek joguk van saját elképzeléseik szerint megélni örmény identitásukat, vallásukat és ápolni hagyományait az anyanyelvűségük szerint, magyar, vagy örmény nyelven.

Az egyes örmény gyökerű közösségek és egyének kötelesek békésen egymás mellett élni, nem bántathatják, sértegethetik egymást. Tiszteletben tartják a más közösségek múltját, hagyományait, hitéletét, kulturális- és szellemi örökségét és tulajdonát.

Minden megválasztott örmény nemzetiségi önkormányzati képviselő legyen minden, az örmény nemzetiséghez tartozó magánszemély, vagy közösség elhivatott képviselője.

Kiadó:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
Arménia Népe Kulturális Egyesület

Bálint Eszter

Nyugdíjba vonul Jakubinyi György gyulafehérvári érsek, novemberben nevezik ki az utódját

Várhatóan november közepén nevezi ki *Ferenc pápa* a gyulafehérvári római katolikus érsekség új vezetőjét, miután *Jakubinyi György* érsek a nyugdíjazását kérte. Nyugdíjba vonul a Csíkszeredában szolgáló *Tamás József* segédpüspök is. *Potyó Ferenc* pápai prelátus, általános helynök hét-főn megerősítette a Krónika értesülését,

miszerint nyugdíjazását kérte *Jakubinyi György*, a Gyulafehérvári Főegyházmege érseke. Mint részletezte, bár a főpásztor 75 éves koráig, tehát még egy évig irányíthatná a főegyházmegyét, betegsége hivatkozva kérte a nyugdíjazását, és *Ferenc pápa* várhatóan november közepén nevezi ki utódját. *Jakubinyi György* addig ellátja a főpásztori teendőket. A Krónika értesülései szerint többen is esélyesek az érseki tisztség betöltésére. Úgy tudjuk, *Böcskei László* nagyváradi megyés püspök, *Schönberger Jenő* szatmári püspök, *Kovács Gergely* okleveles posztulátor, *Szénégető István-Barnabás* plébános,

a főegyházmegei családpassztorációs iroda vezetője, valamint *Kerekes László* szentszéki tanácsos neve is felmerült *Jakubinyi György* lehetséges utódjaként. *Potyó Ferenc* nem kívánta sem megerősíteni, sem cáfolni értesüléseinket. Az általános helynök mindössze annyit mondott, sok név felmerült, a pápai döntés előtt in-

formációkat gyűjtenek a tisztség potenciális várományosairól, széles körű konzultáció zajlik, tehát „nem derült égből villámcsapásként születik a döntés”. *Potyó Ferenc*től ugyanakkor megtudtuk azt is, hogy a Csíkszeredában szolgáló *Tamás József* segédpüspök is kérte a nyugdíjazását, ő idén novemberben betölti 75. életévét. „Az ő utódját viszont nem nevezi ki a pápa” – mondta kérdésünkre a pápai prelátus, hanem a leendő érseknek előbb meg kell majd indokolnia, hogy miért van szükség segédpüspökre a gyulafehérvári főegyházmegegyében. Amúgy *Tamás József* nyugdíjazott püspökként számos főpásztori feladatot is elláthat, például bérmentethet – mutatott rá *Potyó Ferenc*, aki egyúttal arra is kitért, hogy ő maga is nyugdíjas, de tovább dolgozik. „Pap vagy mindörökké” – jegyezte meg az érseki helynök.

Jakubinyi György Miklós gyulafehérvári érsek, a romániai örmény katolikus ordináriátus apostoli kormányzója 1946. február 13-án született Máramaroszigeten,

1969. április 13-án szentelte pappá *Márton Áron* püspök Gyulafehérváron, ahol 1963–1969. között a tanulmányait végezte. 1970–1972. között a Gregoriana Pápai Egyetemen tanult, 1972–1974. között a Pápai Biblikus Intézet (Pontificio Istituto Biblico) elnevezésű pápai felsőfokú oktatási intézetben tanult tovább, majd 1978-ban Budapesten doktorált.

Tamás József segédpüspök 1944. november 12-én született a Hargita megyei

Madéfalván. 1968. április 21-én, Gyulafehérváron szentelték pappá, miután a Gyulafehérvári Papnevelő Intézetben (Seminarium Incarnatae Sapientiae – SIS) elvégezte teológiai tanulmányait. Szolgálati helye a csíkszeredai Segédpüspöki Hivatal.

(Ezt a cikket a *Krónikáról* másolták: <https://kronikaonline.ro/erdelyi-hirek/nyugdijsba-megy-jakubinyi-gyorgy-ersek-novemberben-nevezik-ki-az-utodjat>)

2019. október 07.

Felavatták Czetz János 1848-as honvédparancsnok lovasszobrát Óbudán

Katonai tiszteletadás mellett felavatták *Czetz János*nak, az 1848–49-es forradalom és szabadságharc honvédtábornokának lovas szobrát pénteken Budapest III. kerületében, ezzel átadták a *Lékai* bíboros téri 1948–49-es emlékparkot.

Varga Mihály pénzügyminiszter, a II-III. kerület fideszes országgyűlési képviselője beszédet mond Czetz János honvédtábornok lovas szobrának felavatásán Békásmegyeren, a Lékai bíboros téren 2019. október 4-én

Fotó: MTI/Koszticsák Szilárd

Bús Balázs (Fidesz-KDNP) kerületi polgármester azt mondta, a hősiesség és a szabadságvágy az, amivel pontosan írható le a 19. századi magyar történelem vérázta pillanataiban is helytálló katonáink viselkedése. Az 1848–49-es forradalom erdélyi csapatainak parancsnoka, a fiatal Czetz János honvédtábornok sem kivétel ez alól – közölte.

Hozzátette, ugyanakkor nem a hányattatásokra és az üldözöttségre emlékezünk, hanem arra a harcos hazaszeretetre, amely újabb és újabb célok felé, újabb katonai feladatok elvégzésére sarkallta Czetz Jánost.

Az egykori honvéd parancsnok ugyanis a világsi fegyverletétel után hosszú, években mérhető utat tett meg, míg végül egy másik kontinensen új otthonra talált. Spanyol feleségével 1860-ban Argentínában telepedett le, de ott sem maradt tétlen. Komoly érdemeket szerzett az ottani katonai akadémia megalapításában és működtetésében – idézte fel a polgármester, megjegyezve: „mi, a kései utódok pedig ugyancsak hosszú időt töltöttünk azzal, hogy méltó emlékhelyet készíthessünk számára a III. kerületben”.

Bús Balázs elmondta, a szobornak helyet adó 1848–49-es emlékpark létrehozása, a Lékai bíboros tér megújítása közösségi tervezéssel történt. Az argentin nagykövetséggel 2016-ban nemzetközi szoborpályázatot írtak ki Czetz János szobrának elkészítésére. A meghívásos pályázaton Vivianne Duchini

argentin szobrászművész tervére esett a bírálóbizottság választása.

Mint megjegyezte, a tér megújítását a kormány mintegy 470 millió forintos támogatása tette lehetővé.

„Az elmúlt évek munkája, köztük ez a park is igazolta, hogy milyen komoly fejlődésre nyílik lehetőség Óbudán, ha a városvezetésben az együttműködési készség szorgalommal, és az érdekeltek meghallgatásával párosul” – fogalmazott a polgármester.

Varga Mihály pénzügyminiszter, a II. és a III. kerület fideszes országgyűlési képviselője azt hangsúlyozta, a közelgő október 6-ai, az aradi vértanúkra emlékező gyásznapi előtti is tisztelegve ki kell mondanunk: a mi feladatunk úgy emlékezni 1848–1849 hőseire, hogy „az őket megillető méltó helyre kerüljenek a nemzeti emlékezetben”. Méltón emlékezni azonban csak akkor lehet, ha tetteinkben valóban megjelennek a szabadságharc értékei – mondta.

A miniszter úgy fogalmazott: „bizton állíthatom, hogy az a politika, amelyet a nemzeti kormány követ, megfelel az 1848–49-es örökségnek. Az elmúlt évek során megmutattuk, hogy a magyarság, a magyar emberek érdekeinek a képviselete hazánk előrelépésének egyetlen lehetséges módja”.

„Nehéz helyzetekben jó döntést csak tiszta értékek alapján, igazunk biztos tudatában és az egész nemzet javát szolgálva lehet hozni. 1848 forradalma azonban olyan erkölcsi alapot ad nekünk, amelyre a ma döntéseit is bártan építhetjük” – jelentette ki Varga Mihály.

Szólt arról is, hogy Czetz János a hadi sérülései miatt a végső csatározásokban nem vehetett részt, de a szabadságharc alatti cselekményei miatt később menekülni kényszerült. Előre láthatta sorsát,

amely hazájában várt volna rá: ő lett volna az „aradi tizennegyedik” – mondta a miniszter.

Varga Mihály kitért arra, mostanában sokszor olyan valótlan állítások jelennek meg cikkekben Magyarországról, amelyeknek élénken ellentmond a történelmünk is.

„Czetz tábornok élete is példája annak, hogy milyen fontos volt itt a magyaroknak mindig is a szabadság, a nemzet, az emberek és az egyén szabadságvágya – fogalmazott, hozzátéve: a magyar és az argentin népet összeköti a szabadság felemelő gondolata, talán ez volt a legfontosabb céljuk a történelmük folyamán, és ma is az, hogy szabadok legyenek.

Maximiliano Gregorio-Cernadas argentin nagykövet elmondta: Czetz János (Juan Fernando Czetz) Argentínában komoly katonakarriert épített, a katonai akadémia egyik alapítója és egyik első igazgatója volt. Ő a legkiválóbb példa a két ország közötti kapcsolatra, arra, mennyire jöhetnek együttműködni.

A nagykövet úgy fogalmazott: „a szobrot tekinthetjük Czetz tábornok élete olyan metaforájának, amelyen keresztül

egyértelművé válik az, hogy mi, argentinok és magyarok nemcsak együtt tudunk dolgozni, hanem még nagyszerű és értékes dolgokat is tudunk létrehozni”.

A beszédekét követően Kónya Attila plébános megáldotta a bronz lovasszobrot és a parkot, majd a szobornál – mások mellett – koszorút helyezett el Varga Mihály, Bús Balázs, Szeneczy Balázs főpolgármester-helyettes, a honvédelmi miniszter képviseletében Szabó István honvédelmi államtitkár, valamint Maximiliano Gregorio-Cernadas és Vivianne Duchini.

(Szerkesztői megjegyzés: Az Argentin Nagykövetség meghívására az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke és tagtársai – köztük Czetz János tábornok egyenesági leszármazottja: Sasi-Nagy Pál László és házastársa, volt örmény nemzetiségi képviselő – az ünnepség részvevőiként büszkén hallgattuk valamennyi ünnepi szónok beszédében kiemelve Czetz János tábornok örmény – székely származását, magyar hazája iránti szeretetét. Az Egyesület koszorút helyezett el a Czetz János emlékére állított lovas-szobornál.)

Október 23-án
koszorúz az emlékműnél a Budavári
Örmény Nemzetiségi Önkormányzat
képviseletcsoportja
Jobbról Várady Mária elnök, Sasvári-
Merza Krisztina és kislánya Alíz,
valamint Dr. Issekutz Ákos

Kiss Ernő eddig ismeretlen búcsúlevelét mutatták be

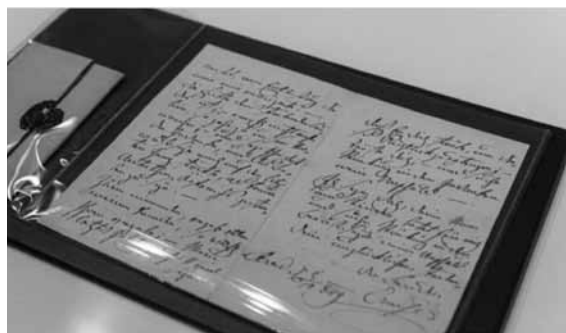
A dokumentumot szerda délelőtt adták át a Magyar Nemzeti Levéltárban

Kásler Miklós és Ö. Kovács József
Fotó: Kultúra.hu/Csákvári Zsigmond

Idén 170 éve, hogy Aradon mártírhalált halt 12 magyar tábornok és egy ezredes. Egyikük, Kiss Ernő október 4-én két búcsúlevelet írt két lányának, Rózának és Augusztának, ám előkerült egy eddig ismeretlen, harmadik búcsúlevel is a honvéd altábornagy tollából október 5-i keltezéssel.

A történelmi jelentőséggel bíró, német nyelven írt levelet a Magyar Nemzeti Levéltár a Központi Antikvárium árverésén vásárolta meg az Emberi Erőforrások

Minisztériumának támogatásával. Korábban magántulajdon volt, elzártan őrizték. Szerdán az emberi erőforrások minisztere, Kásler Miklós adta át a levelet a levéltár számára, és mint mondta, „az EMMI nagyon nemes feladatot teljesíthetett ezzel”.

A miniszter kiemelte azt is, hogy – miként a többi vértanú – Kiss Ernő sem menekült el a felelősségre vonás és az ítélet elől. Az első golyó a vállán érte, ezért ő maga vezényelt újabb sortűzet a kivégzőosztagnak, így végül három lövést kapott.

A levelet Kiss Ernő féltestvérének, Juliana von Leeuwen bárónőnek címezte. A sorokból kiderül az is, hogy a bárónő és családja komoly erőfeszítéseket tett, hogy kegyelmet szerezzenek a tábornoknak, ám sajnos nem jártak sikerrel.

Németh György főlevéltáros beszédében ismertette: a most előkerült többoldalas levél tartalmában igazodik a két korábbihoz. Hitelességét erősíti az is, hogy a család címerével ellátott, saját fejleces papírra íródott.

Kiss Ernő dúsgazdag örmény családban született, egyike volt a kevés magas rangú császári tisztnek, akik átléptek a magyar honvédségbe, hogy szolgálhassanak a szabadságharcban. Egész életében bőkezűen adakozott, iskolákat, parókiákat alapított, az uralkodó számára saját színes és nemesfém készleteiből ajánlott fel, még magának Haynaunak is nagy összeget kölcsönzött.

Kiss Ernő a magyar huszáreszmény megtestesítője volt

A szabadságharc kezdetétől a szerb felkelők ellen harcolt, nevéhez fűződik az első jelentős magyar győzelem, a perlaszi szerb megerősített tábor elfoglalása. A pákozdi csata előtt majdnem őt bízták meg a magyar főszereg irányításával. Az 1849. januári pancsovai vereség után lemondott a délvidéki hadtest irányításáról, ezt követően adminisztratív munkát végzett, többször helyettesítette a hadügyminisztert – mondta el Németh György. Levelének egyik legkifejezőbb részlete is jól példázza, milyen ember volt Kiss Ernő: „ne haragudj senkire, bocsáss meg ellenségeimnek”

Ö. Kovács József, az Magyar Nemzeti Levéltár főigazgató-helyettese beszédében kiemelte: az 1848–49-es szabadságharc az egyik legfontosabb sorsforduló a magyar történelemben és nemzeti emlékezetben. Az aradi vértanúkra példaképként tekinthetünk, minden hozzájuk kötődő emlék a magyar nemzeti identitás szerves része, hiszen egy nemzetet történelmének bukásai és felállásai tesznek nemzetté

Aradi vértanúk Emberi Erőforrások
Minisztériuma kultpol Kultúrpolitika
Magyar Nemzeti Levéltár
Kultúra.hu 2019.10.02.

Kiss Ernő honvéd altábornagy

Németh György főlevéltáros
Fotó: Kultúra.hu/Csákvári Zsigmond

Sajtóközlemény

2019 októberében Vasárnapi pszichoanalízis címmel jelent meg Lászlóffy Csaba (1939–2015) válogatott verseskötete a budapesti Magyar Napló Kiadó gondozásában. A könyv panorámikus szettektől enged Lászlóffy Csaba lírájának alakulástörténetére, verstechnikai sokszínűségére, visszatérő témáira, miközben az elmúlt fél évszázad (erdélyi) költészeti változásainak is tanúi lehetünk az olvasása során. A Vasárnapi pszichoanalízis egy 1964 és 2015 között kibontakozó, tizenhat kötetes nagy líra számbavételének egyik első kísérlete. Lászlóffy Csaba Tordán született, 1950-től haláláig Kolozsváron élt és alkotott. Idén lenne nyolcvan éves. A kötet kolozsvári bemutatójára november 13-án (szerdán) 18 órakor kerül sor; a szervezők Lászlóffy Csaba olvasóit, tisztelőit, barátait a Kolozsvár Társaság székhelyére (Fő tér 22.) várják. A bemutatáson részt vesz Balázs Imre József irodalomtörténész, Korpa Tamás költő (a válogatás szerkesztője), valamint Tibori Szabó Zoltán egyetemi oktató.

Kegyess Csaba

Az örmény városok létesítésének szükségességéről

Annak ellenére, hogy mind az 1672 előtt, mind az 1672-ben Erdélybe telepedett örmények és ezek utódai pontos szervezési egységeket, „örmény kompániákat” alkottak, különösen a kompániák keretében az örmények által lakott helységek, illetve a szörványban élő örmények lakóhelyei és a kompánia központi vezetősége közötti, aránylag nagy távolságok miatt, a vezetés és irányítás nagyon nehézkes volt és sok időt vett igénybe. Ez a szétszórtság egyenesen lehetetlenné tette az összes örmény gyerek iskoláztatását és vallási oktatását, s ugyanakkor az örmény templomok minden örmény általi látogatását. Ez azzal magyarázható, hogy örmény iskolák és templomok csak a kompániák székhelyén voltak. A vezetés, oktatási és vallásos jellegű nehézségeken kívül, Erdélyben még egy második dolog is volt, amely fékezte az örmények gazdasági fejlődését és sérthette hazafias érzelmeik kibontakozását. Ez az akkori Erdélyben élő lakosság születési hely szerinti felosztásából eredt, ami elégedetlenséget váltott ki részükről. E szerint az erdélyi lakosság két nagy csoportra volt osztva: a „konstitucionális” lakosságra és az „idegenekre”. Az első csoporthoz tartoztak az „indigének”, akik a magyar, székely és szász nemesek voltak, és a „földiek”, azaz a többi magyar, székely és szász lakos. Az „idegenek” csoportját az összes más nemzetiségű lakos képezte, annak ellenére, hogy már Erdélyben születtek. Ide tartoztak az örmények is. Ez a felosztási mód magában véve nem lett volna annyira bosszantó,

ha a személyi jogok nem lettek volna a lakos tagolási csoportjának megfelelően meghatározva. Csak az „indigének” rendelkeztek az összes polgári, gazdasági és politikai joggal. A „földiek” már kevesebbel, az „idegenek” pedig még kevesebbel. Példának okáért az „idegenek” nem tölthettek be városi vagy állami tisztviselőket, nem vásárolhattak „örök áron” földet, nem kereskedhettek egész Erdély területén, nem lehettek nemesek, és így tovább. Ehhez a személyi jogcsökkentési rendszerhez hozzáadódott még egy másik hátrány is, ami abban állt, hogy a személyi jogok számbeli mennyisége vagy ezeknek minőségi értéke a lakos lakóhelyének fontossági fokától függött. Így például ugyanahhoz a tagolási csoporthoz tartozó két lakos nem rendelkezett ugyanazokkal a jogokkal, ha nem laktak ugyanolyan fontossági fokú helységben. Egy „szabad királyi városi” több jogokkal rendelkezett, mint egy „mezővárosban” vagy éppenséggel „faluban” lakó. Az örmények legnagyobb része pedig kisebb fontosságú helységekben lakott. Ugyanakkor a nagyobb fontosságú helységek lakói nem akarták az örményeket maguk közé felvenni, mert konkuráltak volna a helybeli kereskedők és iparosok áruival. Ezeknek a hátrányoknak részleges megoldását eleinte „kiváltságlevelek” megszerzésével próbálták elérni, melyek valamivel több jogot biztosítottak számukra, mint amennyit polgári helyzetük adhatott. De a „kiváltságlevelek” csupán a gazdasági problémákat oldották meg, azokat is csak

részlegesen. Maradtak a vezetés, iskoláztatási, kulturális, vallási, politikai és hazafiaságukat sértő nagy problémák. Akkor ezeket – az említett utolsó kettőn kívül – csak egyféleképpen lehetett megoldani: az örmények maguk által alapított városokba tömörítésével és az idők folyamán, fejlődési nívójuknak megfelelően, minél magasabb fontosságú fokozat elnyerésével. Maradtak a politikai és hazafias érzelmeiket sértő problémák. Ezeknek a megoldása csak „honosításuk” – másképpen mondva –, „földiekké” válásuk által volt lehetséges. Ezért az erdélyi örmények tevékenységének első és legfontosabb célját az örmény városok létesítése képezte. Ez az egész világon létező nemzetiségi szörványok tekintetében egyedülálló teljesítmény volt. Az ilyen városokban felébredt kulturális élet publicisztikai eredményeinek köszönhetjük, hogy ma annyi mindent tudunk az erdélyi örményekről. Következett a „honosításukért” folytatott harc, ami hosszadalmas és nehéz öntudatos önkéntes tevékenységet igényelt, és nemzetiségi szörványok tekintetében a második, egyedülálló teljesítmény volt.

Kandia falu

A Martinuzzi-vár északi oldalától nem messze, a Kis-Szamos partján, hajdanában egy Gerla nevű falucska létezett. Mivel e kis település lakói többnyire a Martinuzzi-várban szolgált darabontok („lőporpuskás gyalogosok”) voltak és a *II. Rákóczi Ferenc* vezette felkelés alkalmával, védték a várat és a „labancok” ellen harcoltak, az osztrák hadsereg bosszúból lerombolta és felégette a falut. Életben maradt lakóit pedig elkergette. Így Gerla falu megszűnt létezni (1706). Idővel a falu néhány lakója visszamerészkedett és még egy néhány családdal – mivel a volt Gerla falucska

romjaihoz még nem mertek hozzányúlni – a volt falutól valamivel délebbre, a vár és a Kis-Szamos között egy új települést létesítettek Kandia falu néven. A kis település rövidesen növekedni kezdett és túlnyomó részben a városban dolgozó románok lakóhelye lett. 1717 és 1736 között az erdélyi görög katolikus egyház tulajdonában volt. 1736-ban *Inochentie Micu Klein* görög katolikus püspök lemondott Martinuzzi-vári birtokáról, tehát a Kandia faluról is, a balázsfalvi birtok ellenében. Ekkor a Martinuzzi-birtokot, tehát Kandiat is, az örmény város kibérelte 90 évre, majd 1753-ban megvásárolta Kandiat „örök áron”; 1887-ben pedig az egész Martinuzzi-birtokot is. Lassan-lassan a falu annyira kiterjedt, hogy összenőtt az örmény várossal. Ekkor Kandia falu az örmény város északi lakónegyedévé vált, korlátozott önkormányzati jogokkal. 1777 és 1907 között itt egy görög katolikus templom állott fenn. 1853 és 1930 között itt székelt a gerlai görög katolikus püspökség is. *Ioan Sabo* püspökük (1879–1911) vezetése alatt, Budapest anyagi segítségével, a belvárosban a szép nagy görög katolikus katedrális építették.

Majorsor

Az örmény város keleti lakónegyedét képezi, a jelenlegi vasútvonal és a közeli dombok lába közötti sávban. Majorsornak nevezik, mert itt „sorakoztatták” fel hétvégi kirándulólhelyeiket a módosabb lakosok, melyeket majoroknak neveztek. Ennek a lakónegyednek is önkormányzati joga volt.

Kakasváros; Cigánysor

Így hívták a város hasznos cigányainak „lakónegyedét”. Kakasvárosnak nevezték,

mert itt tartották a cigányok csodahangú, híres kakasait. A „lakónegyed” a város délkeleti részén volt és 1750-ben létesítették. Mivel a település cigányai túlságosan megszorodtak, a város számára „terhesekké” váltak és viselkedésükben is „elfajultak”, lakónegyedüket 1780-ban lebontották. A hasznos cigányoknak, akiket a város szerződéssel fizetett és alkalmazott, új lakónegyedet nyitottak Szamosújvár északnyugati részén, Cigánysor néven. A lakónegyednek az örmény város fegyelmezési autonómiát adott.

13 város

Ez volt a neve annak a lakónegyednek, melyen keresztül az út 13 helységbe vezetett, amelyekkel az örmény város állandó kereskedelmi és más jellegű kapcsolatban állt. 1800-ban a lakónegyed már megvolt és az akkori város délnyugati gazdaságait foglalta magába.

A szamosújvári Örmény Katolikus Székesegyház

A székesegyház alapkövetétele 1748. október 9-én történt. Az építkezési munkálatok kisebb megszakításokkal 1798-ig tartottak. A székesegyház berendezéséhez az egész város hozzájárult. Az oltárképeket Bécsben készítették.

A Világosító Szent Gergely oltárt a szamosújvári Kereskedelmi Közösség készítette. A Mária oltárt a tímárok egyesülete ajándékozta. A *Nepomuki Szent János* mellékoltárt a város lakosságának segítségével a klérus készítette. A nagy orgonát *Maiwald Heinrich* brassói orgonamester készítette 1846-ban.

A székesegyházat *Martonffy József* gyulafehérvári római katolikus püspök szentelte fel 1798. június 17-én.

Az idők folyamán a székesegyházat több elemi csapás által okozott kár érte: 1780-ban leomlott a központi torony. 1788-ban villám csapott a székesegyház fedélzetébe és a fedélzet teljes egészében leégett. 1793-ban újra leomlott a központi torony a rossz építés következtében. 1802-ben a székesegyházat újra villámcsapás érte, ekkor a központi torony sérült, leestek a harangok és a toronyóra is tönkrement. Az új toronyórát *Schranz Mathäus* brassói óramester készítette 1805-ben. A székesegyház kő és faszobrait *Csűrös Antal* börtönfogoly készítette 1803-ban.

1960-ban a székesegyház padlásán a gyerekek gyufával játszottak tűz keletkezett és leégett a székesegyház tetőzete és a harangok megsemmisültek. Az Állami Műemlék – bizottság javíttatta ki a székesegyházat.

A híres Rubensnek tulajdonított „Krisztus levétele a keresztről” festmény 1999. december 22-től újra a régi helyén, a szamosújvári Örmény Katolikus Székesegyházban van.

Kihasnálva azt az alkalmat, hogy köztük *Oxendius Verzerescul* (magyarosan Verzereskul) moldvai születésű (Botoșani) örmény katolikus misszionárius pap által erős örmény katolikus vallásra térítés folyt, és látván, hogy erre a vallásra térítéstől már nincsen menekvés, megkérték a misszionárius papot, hogy érdeklődjék meg, hogy az örmény katolikus vallásra térésük ellenében kapnának-e engedélyt és földet örmény városok használatára és legelő céljára, vagy nem. A hatóságok válasza „igen” volt. De nem ingyen, mint ahogyan a székelyek és szászok kapták, hanem vásárlási alapon: „örök áron”. Miután a választ tudomásul vették, a térítési munkálatok is eredményesebben haladtak.

Az örmény vezetők is nekifogtak az örmény városok alapítási helyeinek kiválasztásához. Előzőleg a következő két helyet szemelték ki: a jelenlegi Szamosújváron létező Martinuzzi-vártól közvetlenül délre eső, akkor teljesen szabad legelőből egy négyzetkilométernyi területet – egy „szabad királyi város” építéséért – és egy hasonló nagyságú területet a gyergyói vár birtokán – egy örmény „mezőváros” helyeként. Közben az örmény katolikus

Samosújvári Örmény Katolikus Székesegyház

vallásra térítés befejeződött (1690), a vásárlásra szóló engedély azonban késett. A várakozás pohara 1700. május 15-én telt meg, amikor ugyanolyan célra, az erdélyi bolgárok megkapták *I. Lipót* császártól a Vinci Diploma néven ismert engedélyt. Ekkor, a térítési munkája jutalmaként erdélyi örmény katolikus püspökké ki-nevezett *Oxendius Verzerescul*, egy saját kezével írt kérvénnyel felment Bécsbe a császárhoz, aki azonnal fogadta és megadta az említett városok építésére és az ehhez szükséges földvásárlásra szóló, egyelőre szóbeli engedélyt.

A püspök nem várta meg az engedély (diploma) írott formában történő, hosszú időt igénylő kiadását, hanem azonnal visszatért Besztercére, és a már előzőleg elkészített tervek alapján elrendelte, hogy kezdjenek hozzá az első erdélyi örmény

város, a jelenlegi Szamosújvár építéséhez. Az 1 négyzetkilométer nagyságú vásárolt terület 1250 méter hosszú és 800 méter széles téglalap alakú, hosszabbik oldalával észak-dél irányú fekvésű volt. Ezt a területet felosztották kvartálokra, három hosszú és hat balról jobbra menő utcák részére. A terület közepén két kvartálnyi helyet a városközponti parkjának és a középületeknek tartottak fenn.

A többi kvartálokat kis és nagy parcellákra osztották.

Egy kis parcella 10, egy nagy parcella pedig 20 méter utcai szélességű volt. A kis parcellákra 3 ablakos házakat, a nagy parcellákra pedig 5 utcai ablakos házakat volt szabad építeni. Ezért a régi városban lévő házak vagy 3, vagy 5 utcai ablakosak. A város északi részén két kvartálnyi terület a környék állatvásárának volt fenntartva. Miután ez a modern állatvásártér elvesztette fontosságát, a legújabb műszaki felszereléssel ellátott líceum épült a helyére. Műhelyeket és istállókat csak a város szélén lévő parcellákban engedélyeztek.

A parcellák – mindegyik örmény saját zsebe utáni – vásárlása után nagy lendülettel elkezdődött a házak falainak felhúzója, a műhelyek, üzletek, raktárak, istállók és középületek építése. Az építési munkálatok olyan nagy ritmusban haladtak, hogy 1700. augusztus 1-én *Oxendius Verzerescul* püspök felavathatta a városban működő bőr-iparosok céhét „Tímár Társulat” néven. A társulat alapszabályzatának első lapján – mely alapszabályzat örményül van fogalmazva és írva – a következő cím olvasható: – átírva latin betűkkel, magyar fonetikai hangzás szerint: „Másgákordzi jégphájrágczhutheán száhmánáczh jév gánonánaczh mágénékéruthiun, zorsz gárkéaczh médzábájdzár jév ámenábádiv der Okszendiosz Vérdzárjenczh vártábéd,

ebiszgobosz Áládinoth jév ár mérázinsz, vorkh jén i szphursz Tránsilvánioh szérpázán pháphin vekil jév phochánort: 1700. Okosdosi 1.” – magyarra fordítva: „A Tímár Társulat működési körének és alapszabályainak könyve, melyet nagyszágos és főtisztelendő *dr. Verzár Oxendius* áládai püspök és a mieinknek, kik Erdélyben telepedtek meg, apostoli vicariusa – szerkesztett: 1700. augusztus 1.” Verzerescul püspök az alapszabályzat címlapján veres örmény betűkkel tisztán ki van írva az 1700. A Tímár Társulat alapszabályzatának könyvecskéje az első, és egyelőre egyedüli dokumentum, mely Szamosújvár örmény város létezését 1700. augusztus 1-én már igazolta. Az alapszabályzatot a szamosújvári Örmény Múzeumban őrizték. A város, alapításától kezdve, több nevet viselt. Mivel építése a császár csupán szóbeli engedélye alapján kezdődött, eleinte „Szamos-Új-Vár Város” nemhivatalos nevet viselte. *III. Károly* császár (1711–1740) 1726. október 17-én aláírt diplomája alapján a helység elnyerte a Szabad Privilegiált Városok rangját és a következő első hivatalos neveket kapta: Liberum Oppidum Armenopolitanum, vagy Libera Civitas Armenopolis, röviden: Armenopolis. Ez volt a város hivatalos neve 61 éven keresztül. Az 1786-ban, a *II. József* császár (1780–1790) által aláírt és kiadott diplomát az 1787. június 21-én tartott országgyűlés alkalmával hozták nyilvánosságra. E diploma alapján az örmény várost a Szabad Királyi Városok rangjára emelték, a következő hivatalos néven: Liberae Regiaeque Civitatis Armenopolis, röviden L.R.C. Armenopolis. A diploma a város magyar nevét a következőképpen határozta meg: Szabad Királyi Szamosújvár Város, rövidített formájában Sz.K Szamosújvár. 1867-től magyar nevét viselte.

1918. decemberétől kezdve a várost, az eltűnt falu emlékére, Gerlának (Gherla) nevezik. Amint a fentiekből láthatjuk, a város gyors ütemben fejlődött és nagy mennyiségi és minőségi változásokon ment keresztül. Míg 1716-ban csak 130 családfő szerepel a város lakosainak listáján (111 véglegesen és 2 ideiglenesen felépített gazdasággal), ez a szám 1721-ben 156 családfőre emelkedik (akikből 72 kereskedő és 10 iparos), 1792-ben a családfők száma 373 plusz 74 özvegy, 1847-ben a családfők száma már eléri a 952-t. 1853-ban 4847 személy élt Szamosújváron, akik közül 2314 nő. Az 1956-os népszámlálás adatai szerint Szamosújvárnak 7617 lakosa volt. Ez a szám az 1992-es népszámlálás alapján 24311-re emelkedett, akik közül 450-500 örmény eredetű személy volt.

A város főterének járdáit 1801-ben homokkő lapokkal borították. Ezeket a munkálatokat 1807-ben az egész főtér területén elvégezték, 1827-ben a homokkő lapokat gránit lapokkal cserélték ki. Ugyancsak 1827-ben fedték le gránitlapokkal a főbb utcák járdáit is.

A szenátus 1811. szeptember 23-i ülésén elhatározta, hogy a város főépítészre tervei alapján modernizálják a Kis-Szamos medrét és a malomárkot. Ezen alkalommal a város északi és déli bejáratánál két vízimalmot építettek. 1846-ban a malomárkok és Kis-Szamos gátjai közötti területen üdülőkertot létesítettek, melyet szépségéért és a nagy bécsi parkkal való hasonlóságáért „Kis Schönbrunn”-nak nevezték. 1841-ben kiszárították a vár árkaít és ezen a helyeken sétányokat alakítottak ki.

Az első patikát, mely a *Karácsonyi Karácsony* család tulajdona volt, a most is létező főtéri patika helyén, 1788-ban nyitották meg. Az első postahivatal *Dániel Miklós* tulajdonaként 1793. január 24-én kezdte

el működését. A Kolozsvár-Dés országutat 1838–1839 között hozták be a városba a Kis-Szamos bal partjáról. A vasútvonalat és az első vasútállomást 1771-ben építették. A vasútvonal városba hozása érdekében a vezetőség lemondott egy 14 méter széles sávról a város keleti határában.

Szamosújvár örmény városnak kiváló egyeniségei voltak. Közülük említjük: *Lukácsi Kristóf* örmény katolikus plébánost és történészt, aki 1859-ben kiadta latin nyelven Az erdélyi örmények történetét, és 1887-ben megalapította – saját költségén – a fiúinternátust; az óriási munkabírási *Szongott Kristóf* tanárt és történészt,

akinek nagyszámú munkája és dolgozata nélkül ma nagyon keveset tudnánk az erdélyi örményekről; *Kovrig Tivadart*, aki saját költségén megalapította a leányintézetet (1893); *Balta Pétert*, aki alapítványt hozott létre az apácakolostor építése (1770) és fenntartása érdekében; *Karácsonyi Emanuelt*, az „Öreg-ház” alapítóját (1803), és még említhetnénk sok más személyt, akik odaadó munkálkodásukkal és anyagi áldozataikkal fellendítették az örmény város életét és megalapozták hírnevét. A város alapításáról részletes leírást Szongott Kristóf: Szamosújvár Szabad Királyi Város monográfiája című művében olvashatunk (I-II. köt. Szamosújvár 1901. 4. rész).

Köszönet – Köszönet - Köszönet

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület hálás köszönetet mond a hazai és erdélyi magyarörmény közösségnek, hogy az örmény nemzetiségi választások eredményét regisztrációval, leadott szavazatukkal segítették. Az elért választási eredmény tette lehetővé, hogy nagykoalíciós megállapodással, békés egymás mellett éléssel, megfelelő pénzügyi kerettel induljunk a biztató jövő felé a *Közös Örmény Célok Nyilatkozata* szellemében.

Hálásan köszönjük a közösség tagjaitól, a velünk együttérző támogatóinktól érkezett anyagi támogatásokat, mely a sok ezer levél elküldését tudta biztosítani. Köszönjük a kampányban részt vett tagjainak fizikai segítségét a kampányanyagok

célba juttatásához. Köszönjük minden kerületünk és a Főváros lelkes hozzájárulását, hogy a jövőt biztosította mindannyiunk számára.

Az Egyesület vezetése mindent megtett azért, hogy a 23 éve vallott céljait töretlenül megvalósítsa, önállóságát megőrizze, a hazai örménység békés egymásmellett élését elősegítse.

Kívánunk Mindenkinek áldott, békés Karácsonyi Ünnepeket és boldog Újesztendőt, békességet az elkövetkező időben az örmény közösségben, mellyel visszazerezzük őseink örökségét: jó hírnevét, a hazai örménység méltó társadalmi elfogadottságát.

dr. Issekutz Sarolta elnök

Czetz János honvédtábornok szobrát leplezték le Gyergyószentmiklóson

Kövér László jelenlétében avatták fel szombaton délután Czetz János honvédtábornok szobrát a gyergyószentmiklósi örmény katolikus templom udvarán, amiről az MTI tudósított. Az Országgyűlés elnöke ünnepi beszédében az erdélyi és magyarországi örményeknek – köztük Czetz Jánosnak – az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején tanúsított áldozatvállalását méltatta. Mint felidézte: a szabadságharc bukása után Czetz Jánosnak választania kellett, hogy meghaljon-e a szabadságért a szülőföldjén vagy száműzetésben éljen. „Bízunk benne és mindent tegyünk meg érte, hogy a következő magyar nemzedékek soha, de soha ne szembesüljenek ezzel a tragikus kérdéssel” – jelentette ki a politikus.

Kövér László felidézte: a magyarság szabadságvágyának legfőbb célját és tartalmát az 1526-os tragikus mohácsi csata óta „a független, cselekvőképes, népét és nemzetét oltalmazó magyar állam” helyreállítása jelentette. Az 1848–49-es szabadságharc idején alig tizenkétezres lélekszámú erdélyi és magyarországi örménység egy emberként

osztozott a magyarok szabadságvágyában és küzdött a zsarnokság ellen. Az örménység három tábornokot, több mint hetven honvédtisztet, és több mint kétszáz honvédet adott a magyar szabadságharcnak. Úgy vélte, hogy Czetz János örmény és székely ősei legjobb erényeit örökölte: a lényeglátást, a tettvágyat és cselekvőképességet, a bátorságot, a leleményességet és a kitartást. Felidézte: a 26 éves katonát

előbb az erdélyi csapatok ideiglenes parancsnokává, majd Bem tábornok mellett vezérkari főnökké nevezték ki. A szabadságharc leverése után azonban

54 évi száműzéssel fizetett azért, hogy népének szabadságot akart. Teljesítményével második hazájának, Argentínának a szívébe és emlékezetébe is beírta magát. A dél-amerikai országban megforduló magyarokat – Czetz János ottoni intézmény-
alapító tevékenysége és térképészeti munkássága eredményeképpen – ma is különös rokonszenv övezi, ha elmondják, hogy arról a földről érkeztek, ahol Czetz János született – jelentette ki a politikus.

Kövér László tiszteletét teszi Czetz János szobránál

„Örülünk, hogy minden történelmi csapás ellenére van hazánk, amiért békében küzdhetünk a szülőföldünkön. Örülünk, hogy van nemzetünk, amely értelmet ad küzdelmünknek. Örülünk, hogy megannyi megpróbáltatás dacára, nemzetünk összetartozása erősebbnek bizonyult, mint azon erők, amelyek szét akartak szakítani

bennünket. Becsüljük meg mindezt, és utódainknak is hagyjuk örökül a tudást is, hogy mindez mire kötelezi őket” – fogalmazott Kövér László. A gyergyószentmiklósi Czetz-szobor *Blaskó János* szobrászművész alkotása, ez a honvédtábornok első erdélyi szobra. A mellszobrot a tábornok óbudai lovas szobrának a leleplezése után egy nappal avatták. Czetz János 1822-ben született a háromszéki Gidófalván. Argentínában *Juan Fernando Czetz* néven az első nemzeti katonai akadémia alapítójaként, igazgatójaként, valamint új hazája Paraguayjal és Brazíliával határos vidéke feltérképezőjeként szerzett hírnevet. 1904-ben halt meg Buenos Airesben

(Megjelent: 2019.10.06.)

MASZOL – Új Magyar Szó- Online

Szám László Rákóczi

Halála napján a kassai dómban szenteltvíz helyett könnyé vált víz van, boltívek nyögnek sóhajok alatt, tárogatószót véreznek a falak.

Szívének talán teste volt börtön, hisz elenyészett francia földön. Száműzött-sírból haza vitt útja, de Trianonban száműzték újra.

Becsületünket visszavítva, jobbágy dícsérte nevét sírva. Fejedelmünkről szól a nóta, mert nagyobb nem volt Árpád óta.

2019. augusztus 28.

Hervay Tamás Az Ararát hangjai

Mint ősi kőcsipkék, keresztek fonatai, Fonják be, járják át az örmény szívet, A két Ararát ormának felzengő hangjai. Jáfet magvait hívó szavuk az őshazából, Téphetetlen, enyészhetetlen lélek-kötéllal Hálót fon virágos hegyi rétek illatából. S hív, húz haza időn, téren az ősi távol.

2019. október 8.

Várnai Zseni

Nem volt hiába semmi sem

Nem volt hiába semmi sem.
Igaz, kicsit fáradt vagyok,
acélkerék is megkopik,
hogya szüntelen csak forog.
Kopik, kopik, de fényesül,
nem fogja be a rozsdá sem,
csiszolja minden mozdulat,
s forog, forog ezüstösen.

Igaz, kicsit fáradt vagyok,
nem adnak ingyen semmit ám,
voltak keserves napjaim
és rengeteg dúlt éjszakám.
Amíg egy gyermek nagyra nő,
bizony, egyet-mást tenni kell,
legalább így az életem
nem múlt el csip-csup semmivel.

Ránézek nagy fiamra és
egyszerre oly üde vagyok,
hogy a szemem harmatgyöngyös
hajnali rét gyanánt ragyog,
s leánykám, mint a Március,
rügyekbe zárt kölyöktavas...
őt nézem és bimbókorom
újra fölöttem sugaraz.

Nem siratom tűnt éveim,
hiszen az idő úgysem áll,
csak aki meddőségben élt,
azé a vénség, rút halál.
Szánom az ínyenc élvezőt,
csömörnél mása nem marad,
koldus, ki mit sem áldozott
s nem gyűjtött mást, csak aranyat.

Igaz, kicsit fáradt vagyok,
nehéz a toll is néhanap,
de a lehalkult szívverés
fiam szívén erőre kap,
szépségem múlik, - nem sírok,
leánykám arcán tündököl,
szinte sok is, e két gyerek,
mily roppant kincset örököl.

Nem volt hiába semmi sem,
bár néhanap békétlenül
lázongtam, hisz nem tudtam én,
hogy ürmöm mézzé édesül.
Sokat fizettem? Nem tudom,
hiszen mindennek ára van...
ezerszer újra kezdeném
Alázatosan, boldogan.

Szomorújelentés

Szomorú szívvel tudatjuk, hogy
szeretett édesanyánk
BOROSNYAY PÁLNÉ
született
ZAKARIÁS KATALIN
életének 97. évében, 2019. november 19-én családja
köréből indult hitünk szerint az Örökkévalóságba.
Utolsó útjára kísértük 2019. december 5-én,
csütörtökön 9 óra 45 perckor
a Farkasréti Temető Főbejárati ravatalozójából.

In memoriam
Triff Viktor

Soha nem nyugodott le a Nap Szent Mihálykor úgy, hogy ne csörrent volna meg a telefonom: „Szervusz, Viktor vagyok!” Most szeptember 29-én, néma maradt a készülék...

2019. szeptember 28-án meghalt a Barátom, *Triff Viktor!* Tisztességgel benne járt már a korban, egészsége évek óta változó volt, kedélye, derűje, szellemi frissessége viszont töretlenül tetszett. Most, a Teremtő hívta, 's Ő ment!

Ismeretségünk és az ebből kialakuló barátságunk még 1978-ban kezdődött, amikor helytörténeti kutatásaim során, a Kerepesi úti temetőben akadt dolgom. Viktor fogadott és már ezen az első néhány órás beszélgetésünkön megfertőzött a temetők iránti szerelemmel. Egy kívülállónak talán érthetetlen, mit lehet szeretni egy temetőn, de aki Viktort egyszer is hallotta ezekről szólni, avagy olyan szerencsében részesült, hogy sétát is vezetett neki, az érti, miről beszélek.

Triff Viktor 1966-tól 1993-ig a Kerepesi úti temető (ma: Fiumei úti Nemzeti Sírkert) igazgatója volt. Ami másnak munkahely, az neki maga az Élet. Napi kötelezettségein túl, szívügye volt a temető

múltjának, értékeinek, halottainak kutatása, megismerése, a menthetők mentése és ha lehetősége adódott arra, ismereteinek megosztása másokkal. Rengeteget tanultam tőle: megtanultam a temetőket nem csak nézni, hanem látni is! Temető-kutatási mesteremmé lett, akitől megtanultam azokat az ismérveket, amelyeket tudnom, keresnem és látnom kell, ha komolyan akarok foglalkozni ezzel a szakterülettel. Megtanított a nyilvántartásokban való eligazodásra, jó tanácsokkal látott el a kutatásokhoz. Biztatására, az első hivatalos kutatási engedélyem is ebből az időből való...

Neki köszönhetem sok hasonló érdeklődéssel megáldott ember ismeretségét, barátságát. Amikor 1983-ban a Budapesti Városszépítő Egyesület – mert akkor még csak „szépíteni” lehetett, holott már akkor is inkább védelemre szorult –, megalakult, szinte természetes volt, hogy a temetők értői, ismerői létrehozzák azon belül a „Pantheon csoport”-ot, melynek Ő is oszlopos tagja lett és maradt haláláig.

Ez a csoport kezdte el a fővárosi nagyobb temetők térképeinek összeállítását, feltüntetve bennük az ott nyugvó ismert, vagy kevésbé ismert, nem egyszer ismeretlen halottak sírjait, síremlékeik alkotóit. Olyan emberekkel, mint *Gerle Jancsi*, *Zsigmond János*, *Bártfay Györgyné* és mások mellett, Viktor is keményen dolgozott, így lett többek között a „Budapesti temetők”, valamint a „Fiumei úti sírkert” c. könyvek társszerzője is. Önállóan is publikált, így például a „Kispesti krónika” 2005/2. számában „Az öreg temető”-ről írt kisebb tanulmányt.

Óriási ismeretanyag volt a fejében, rengeteg történetet, különlegességet tudott a Kerepesi (Fiumei) úti temetőről! Általa ismertem meg kívül-belül a *Batthyány*-, a *Deák*- és a *Kossuth*-mauzóliumot, azok rejtett zugait, láttam, hol rejtették el a régi nyilvántartásokat a bezúzás előtt, tudtam meg, hogy a Munkásmozgalmi pantheonban mely esemény óta nem kísérté le a kormányór a hozzátartozókat, a káder-sírkövek minnek a köveiből készültek, miért lett az egyik egy cm-el kisebb a többinél, melyik síremlék miatt élvezte *Standinger Pista* bácsi dicséretét úgy, hogy közben formálisan, írásbeli figyelmeztetést is kapott mellé és mennyi borralalót adott *Károlyi Mihályné Andrassy Katinka*, férje kriptájának meglátogatásakor a temetői munkásoknak, valamint a napi egy szál vörös rózsza hogyan került, vagy nem került az egykori köztársasági elnök síremlékének kupoladobja alá. Mindenkor korholtam Őt, mindezeket miért nem írja le az utókornak. Ahogy szokott, a maga módján halkan, szerényen nevetett és most emlékeit, tudását, kivitte magával a temetőbe...

Több alkalommal részt vettem, sőt szerveztem is vezetésével sétát a Fiumeiben. Bár, már régen nyugdíjas volt, de azokat készségesen, töretlen lelkesedéssel, élvezetes stílusban vezette. Nem véletlenül kértek tőle oly sokan ilyen ismertetőket. Azután néhány éve, amikor egy séta alkalmával rosszul lett, visszavonult...

Most végleg visszavonult a világtól és már az Úr asztalánál anekdotázhat azokkal, akikről itt mesélt nekünk. Hiszem, hogy szeretettel fogadták, mert aki a holtak emlékét tiszteli, ápolja, abban az égiek

is örömeiket lelik, hamvai felett pedig könnyű lesz a föld.

Míg élek, nem felejtelek! Drága, öreg Barátom – nyugodj békében!

Bartos Mihály

(Szerkesztői megjegyzés: Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 1997. február 14-én alakult meg 22 alapító tag – köztük Triff Viktor és házastársa, Lászlóffy Manna – egyhangú határozattal. Csendes lényét, humorát, a temetői sétáinkon a felkészültségét, nagyszerű előadókészségét, a családfakutatásban nélkülözhetetlen segítségét, a barátságát soha sem felejtjük el.)

Kövér László a Székelyudvarhelyi Egyetemi Központ avatóján: Székelyföldnek kárpótlás jár Budapeستől és Bukaresttől is

Kövér László szerint Székelyföldnek és a székelységnek történelmi kárpótlás jár Budapeستől és Bukarestből egyaránt. Az Országgyűlés elnöke Székelyudvarhelyen beszélt erről szombaton, a Székelyudvarhelyi Egyetemi Központ (SZÉK) felújított épületének avatóünnepségén.

Kövér László (középen, balra) átadja az egyetem felújított épületét.

Kövér László úgy vélte: a székelyek mindkét fővárosból elvárhatják a jó szót, mert Románia és Magyarország erkölcsi értelemben egyaránt adósa a székelységnek. Székelyföld és népe ugyanis ezer év alatt Magyarországnak, száz év alatt Romániának adott többet, mint amennyit visszakapott tőlük – jelentette ki. Hozzátette: a 21. században sem Románia, sem Magyarország nem akarja elveszíteni a saját gazdasági erőforrásai fölötti rendelkezést, a szülőföld megtartó erejét,

értékteremtő munkavállalóit, ezért mindkét országtól elvárható a cselekvés azért, hogy mindez Székelyföldön se történhessen meg. A házelnök szerint ez Romániának állami, Magyarországnak pedig nemzeti kötelessége, emellett a közös regionális érdek is ezt kívánja. Magyarországnak érdeke, hogy Románia is hozzáadjon Közép-Európa erejéhez, Romániának pedig érdeke,

hogy ne vesztesse, hanem egyik nyertese legyen Közép-Európa politikai és gazdasági megerősödésének. „Mindkét esetben az út Székelyföldön és Erdélyen keresztül vezet” – állapította meg Kövér László. A házelnök Budapest és Bukarest múltbeli hibáinak tulajdonította, hogy Székelyföld a megfelelő infrastruktúra hiánya és az örökös tőkehiány miatt a múltban

Magyarországnak, jelenleg pedig Romániának az egyik legelhanyagoltabb régiója. Az Országgyűlés elnöke megkövette a székelységet azért, hogy az 1867-es osztrák-magyar kiegyezést követően az Országgyűlés a liberális gazdaságpolitika jegyében a birtokrendezési törvényekkel felszámolta az addigi székelyföldi közösségi tulajdonformát, amely a legerősebb gazdasági kapocs volt a székely ember és a szülőföldje között. Kövér László felidézte: Székelyudvarhely önkormányzata

megelőzte a magyar államot, amikor három évvel a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem létrehozása előtt 1998-ban magyarországi egyetem kihelyezett tagozatát fogadta a városba, és a székelyudvarhelyi felsőoktatást fenntartotta, bővítette. A házelnök elérkezettnek látta az időt, hogy a magyar állam által fenntartott erdélyi Sapientia egyetem is szakot, vagy szakokat indítson Székelyudvarhelyen. A Székelyudvarhelyi Egyetemi Központban jelenleg az Óbudai Egyetem könnyűipari mérnöki alapszakán, az Edutus Egyetem kereskedelem és marketing alapszakán, a Pannon Egyetem vidékfejlesztési és agrármérnök alapszakán,

illetve a Budapesti Gazdasági Egyetem turizmus-vendéglátás szakán tanulhatnak székelyföldi diákok. A központ felújítása során a *Bethlen Gábor* Alap támogatásával és más források bevonásával kicserélték a háromemeletes épület nyílászáróit, felújították a vizesblokkokat, újrafestették az épület külső és belső falait, és fejlesztették a berendezéseit.

(Ezt a cikket a *Krónikáról* másolták:
<https://kronikaonline.ro/erdelyi-hirek/kover-laszlo-a-szekelyudvarhelyi-egyetemi-kozpont-avatojan-szekelyfoldnek-karpotlas-jar-budapesttol-es-bukaresttol-is>)
 MTI • 2019. október 05.

Emléktáblát kapott Moldován Stefánia operaénekes

Emléktáblát helyeztek el *Moldován Stefánia* (1929-2012) érdemes művész, *Liszt Ferenc*-díjas operaénekes, a XIII. kerület díszpolgára emlékére egykori lakóházán, a *Katona József* utca 25. szám alatt. A lakóház második emeleti lakása több mint negyven évig volt a művész és családja otthona. *Moldován Stefánia* művészi pályafutásával párhuzamosan több mint tíz évig a 13. Kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat tagjaként vállalt közéleti feladatot.

Melis Györggyel a *Manon Lescaut* előadásán
 Fotó forrása: operett.network

Moldován Stefánia a *Bánk bán* egyik legsikeresebb Melindája volt, közösen lépett fel az 1960-as évek világhírű tenorjával, *Mario Del Monaco*val is. Fellépett apai őseinek földjén, Örményországban is, ahol lenyűgözte a világhírű örmény zeneszerzőt, *Aram Hacsaturjánt* is, aki neki ajánlotta három koncertáriáját.

Moldován Stefánia 1929. augusztus 24-én a romániai Sajóudvarhelyen született. Apai ágon örmény származású volt, de egész

pályafutása során Magyarországhoz kötődött. 1948 és 1953 között a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolára járt. Debütálása *Puccini Bohéméletében*, a Szegedi Nemzeti Színházban volt, 1961-ig a társulat tagjaként dolgozott. Elsősorban *Verdi* operáiban nyújtott művészi alakításával ért el kiemelkedő magyarországi

és nemzetközi sikereket. 1961 és 2012 között a Magyar Állami Operaház magánénekes volt. Repertoárján szerepeltek *Mozart*- és *Puccini*-operák szoprán szerepei. A hatvanas években Magyarország egyik legnépszerűbb operaénekesnője volt, három játékfilmben is játszott.

Forrás: *Kultúra.hu*

Gaál György

Jereván és Tbiliszi – 2. rész

Örményország igazi nevezetességei a kolostorok és templomok. Ezeknél figyelhetők meg az örmény építészeti sajátosságai.

Jereváni Operaház

Azok a „mérnöki” titkok, amelyekkel a földrengések ellen védekeztek. Általában román stílusú, ezeréves kis épületek. Négyzetes templomtér fölé emelt kupolával. Egyik-másik romos maradt, másokat ismételten újjáépítettek. Mindegyikhez több legenda fűződik. Pár óra alatt a kis országban – a rossz utak ellenére – megközelíthetők. Szombaton a déli vidékeken tett körút és borkóstoló után, még sötétedés előtt sikerül először a jereváni belvárossal ismerkedni. A szállodánktól alig tíz percre levő, a „*Cascade*” lábánál fekvő

egyik főtérhez érünk. Ez tulajdonképpen két egymásba torkolló parkosított tér, tele fákkal. A Francia tér egyben a legfontosabb útkereszteződés. A másik, *Azatutjan* tér meghatározó épülete a középbe emelt Operaház. Ezt is *Tumanjan* tervezte. Kettős épület: egy 1200 személyes színházteremből és egy 1400 férőhelyes koncertteremből áll. Az utóbbi a legnagyobb örmény zeneszerző, *Aram Hacsaturján* nevét viseli. Ülő szobrát 1999-ben helyezték el az épület hátsó homlokzata elé. A főhomlokzat előtt is két szobor: sajnos a neveket csak örmény betűkkel írták ki. Az operaház mellett a dús parkban csónakázó tó is található. Itt már sötétedéskor

A *Cascade* vízesést imitáló lépcsősora - Jereván

járunk, s tapasztaljuk, hogy szabadtéri koncertet tartanak, még a forgalmat is lezárják a tér egy részén. Rátalálunk az Északi sugárútra, mely átvezet a másik térre. A sugárút, a város tengelye, ma sétálóutca. Hömpölyög rajta a nép. Itt-ott magányos muzsikások, énekesek adnak koncertet, tartanak bűvészeti bemutatót. Kérve az új főtérre, egészen meglep a hangulat. Nem egy akármilyen szombat este van, hanem utóbb megtudjuk, hogy az örmény népi tánc évfordulójaként hivatalos szabadnap: április 24. Ezt a teret mind modern nyolc-tízemeletes épületek övezik, kivéve a központi elhelyezését, árkádos homlokzatú Örmény Kultúra Házát, amely most a Szépművészeti múzeumot fogadja be. A térre néznek a minisztériumok épületei, itt van a főposta és

Aram Hacsaturjan zeneszerző

Harmadik napunkon a Jerevántól csak 20 km-re fekvő Ecsmiadzinba megyünk. Ez a fővárossal már majdnem összenőtt település az örmények Vatikánja. A legrégibbi fővárosnak tekintik (Jereván sorrendben a 13. főváros), mindmáig itt székel az autokefál Örmény Apostoli Egyház vezetője, a katolikosz. Az első

katolikosz és az örmény egyház megszervezője Világosító Szent Gergely volt. Az egyházi központ egy nagy négyszögletű, körülkerített telken helyezkedik el. Díszes – újabb keletű – kapuzaton jutunk be a szent negyedbe. Egyenes sétány vezet a székesegyházhoz. Ez a legrégibbi 302 táján

épített keresztény szentély helyére épült a 7. században. A meglehetősen nagy méretű templomot most éppen renoválják, állványok borítják. Bejárata két oldalán az elhunyt katolikoszok sírkövei láthatók. Örmény feliratukat nem tudjuk elolvasni, de szerencsére az újabbakon már az arab számok tájékoztatnak az illetők uralkodási idejéről. A régi köveken még örmény betűkkel jelölik az évszámokat is. A körben fekvő épületek teológiai intézetet, könyvtár-levéltárat, kincstárt, rendházat és egyházfői rezidenciát

Jereván főtere

az egyik elegáns szálloda. Ünneppalán lévén a múzeumépület előtti nagy tóból kiálló szökőkút régi keringők dallamára szórja a vízoszlopokat, melyeket más-más színt váltogató reflektorok világítanak meg. A helyi kis toló-pultos árusok mellett kéregetők is akadnak a tömegben. A tér sokáig Lenin nevét viselte, szobra is állt a közepén, most Köztársaság tér. Egyik keresztutcán sétálunk a szállónkhoz, még itt is sok a jövő-menő fiatal. Közben megkezdődik az ünnepi tűzijáték, mely fénybe borítja a belváros egét.

Tbiliszi

rejtenek magukban. Van egy újabb templomuk is. Az épületek közötti park kellemes hangulatot áraszt. A telek oldalánál áll a Szt. Gajane-templom, mely most a székesegyházat is helyettesíti. Ennek építése 630-ban kezdődött, utóbb bővítették, a 17. században falai egy részét freskókkal díszítették. Szent Gajane az örmény egyház 4. században élt apáca-mártírja. Földi maradványai e templomban nyugsznak. Vasárnap lévén bejuthatunk egy szertartásra is. Az eléggé zsúfolt, tömjénszagú belső térben állva az az érzésünk, hogy egy ortodox misén veszünk részt. A papok magasra emelt szentélyben végzik a szertartást, háttal a híveknek. Az oltár-részt függőnyel el lehet takarni. Talán a szertartások előkészítésekor húzzák el a függőnyt. Idegenvezetőnkől megtudjuk, hogy a világ örményeinek nagy része

az Apostoli Egyház híve, de vannak örmény katolikusok is, ezek főleg Európában élnek, a diaszpórában: betagozódtak a pápa vezette római katolikus egyházba. Még egy délután sétálhatunk Jereván belvárosában. Ezúttal az ottani egyetlen nagyméretű örmény templomot keressük meg. Ez a belvárost körülvevő park dombjára épült. Emelkedő lépcsősor vezet bejáratához. A lépcsősor alján Zoravar Andraniknak, az első világ-

háborút követő függetlenségi harcok legendás hadvezérének a lovas szobra áll. A Szent Gergely-székesegyház 2001-re készült el, az örmény kereszténység 1700. évfordulójára. Igen mutatós, méltóságteljes és rendkívül tágas templom. Tovább haladva felkeressük a Kék Mecsetet is. Díszes csempézett kapuja az utcára néz, de ahogy belépünk, egy tömbházaktól

A Nemzetgyűlés épülete Jerevánban

övezett tágas udvart találunk. Közepén medence szökőkúttal – víz nélkül. Az udvarra nyíló kisebb-nagyobb helyiségek

Tbiliszi - Szent Dávid templom

a mohamedán vallási élet szükségleteit biztosítják. Van bennük szolgálati lakás, fürdő és iskola is. Az udvar mélyén az imaterem. Ezt az intézményt az iráni mohamedánok támogatják. A Hrazdan folyó kanyarulatánál eljutunk a tornyos modern városházához. Minden irányban a nemzeti színű, piros-kék-narancssárga zászlók díszítik. Az egykamaras Nemzetgyűlés klasszicizáló székházát csak az autóbusz ablakából láthatjuk pár percig. Középen van az államelnöki palota szintén klasszicizáló épülete. Ez a stílus volt a szovjet idők kedveltje. Ma is jól megkülönböztethetőek az ekkoriban emelt középületek. Visszatérően a szállodához megállunk a „Cascade” lépcsősor alján lévő szoborparknál. Világhírű művészek monumentális alkotásai láthatók itt. Egy nyugati örmény milliomos gyűjteménye néhány darabját adományozta letétként a fővárosnak. Ez év elején a kolumbiai Cartagena egyik terén csodáltuk meg *Fernando Bottero* egy fekvő női szobrát, most itt három alkotását is láthatjuk.

Utunk utolsó napja kötődik még Jerevánhoz. Reggel az Örmény Genocídium Emlékhelyénél kezdjük a nézelődést. Ez egy város feletti dombon található. Messziről látszik 44 m magas két keskeny összefonódó piramisának hegye. Története 1965-ig nyúlik vissza, akkor

hosszas tüntetésekkel emlékezett meg a főváros népe az 1915-ös népirtás fél-százados évfordulójáról. Ennek hatása alatt, az örmény pártszervek kérésére, a központi szovjet vezetés engedélyezte egy emlékmű felállítását. Az emlékhely telke aztán egyre bővült. Ma egy siratófalra felírva olvasható mindazon örmény települések neve, amelyek ma Törökországban találhatóak. Egy másik, 12 befejezett hajló betonlapból, és az általuk közrefogott örökmécsesből álló emlékmű a törököktől elfoglalt tartományokra emlékeztet. Itt szoktak koszorúzni az ide látogató államfők, közéleti személyiségek. Már akik elismerik az örmény népirtást. Megtalálható a genocídiumot elismerő országok jegyzéke is. Sem Magyarország, sem Románia nem szerepel rajta – bizonyára a törökökkel való jó viszonyt nem akarják kockáztatni. Jórészt a földre süllyesztett domboldali épületben található az 1995-ben megnyitott Genocídium Múzeuma és Kutatóintézete. Ebben nézelődve elrettentő képsorokat láthatunk a népirtás részleteiről. A világsajtó híradásait olvashatjuk. Aztán ott sorakoznak fel a törökországi örmény templomok, műemlékek képei, s alattuk a mai helyzet: zöld mező, vagy néhány méteres rom. Az emlékhely része egy fenyőerdő: több száz fenyő, mellettük fémtábla a politikus, művész, sportoló nevével, aki őket ide ültette.

A napi körút egy másik meghatározó helyen zárul. A város egyik parkjában rózsaszín kőoszlopon az örmény és magyar felirat: „A második világháborúban Örményországban elhunyt magyar hadifoglyok és Magyarországon elesett örmény katonák emlékére”. Hátulján a 2004. augusztus 28-i dátum, a felállítás időpontjával. Hatalmas rózsacsokrot helyezünk az oszlop elé, s felcsendül ajkunkon a magyar himnusz.

A búcsúestélyt egy szőnyeggyárban tartjuk. Egykor több emeletes üzemcsarnokként épült. Most csak a földszintjét használják. Itt készülnek a világhírű perzsa szőnyegek, s a velük egyenértékű örmény szőnyegek is. Az utóbbiakra jellemzőek a fönix-, állat- és sárkánymotívumok. Kis imaszőnyegektől kezdve a természet ellepő méretűekig készülnek a példányok. Bemutatják a szövőtechnikát is. Majd az egyik szőnyegektől övezett teremben sor kerül a búcsúvacsorára. Közben egy kis népzene hallgatható, s egy négytagú csoport az örmény táncokat mutatja be.

Sokunkban felmerült a kérdés, hogy az örményországi utazásunk egyik napjára miért kellett időzíteni a szomszédos ország, Grúzia fővárosába, Tbiliszibe egy – választható – kirándulást. Ráadásul a buszos út ideje 6–6 órára volt tehető. Érdemes-e ennyit utazni azért a 4–5 óráért, amit a grúz fővárosban lehet majd tölteni? Utólag egyértelmű a válasz: érdemes! Olyan, mintha egy idegen Bukarest után Budapestet keresné fel.

A Jereván–Tbiliszi távolság mindössze 270 km. Az út nagy része Örményországban siralmas állapotú, ráadásul meredek szerpentinekkel megtűzdelt. A határátkelés itt is még szovjet rendszerű: a kilépésnél, majd a belépésnél is kiszállni, felsorakozni, s az útlevelet benyújtani pecsételésre. Az üres buszt is átvizsgálják. A határ után az út minősége egyszeriben megváltozik, s az utolsó 30 km-t vágatva teszi meg buszunk. A grúz főváros kellős közepén szállunk le. Rövidesen megérkezünk grúz kalauzunk, s kezdődhet a városnézés.

Grúzia története sokban hasonlít az Örményorszáéhoz. Itt is volt keleti és nyugati királyság, néha még több is. Az Örményországot leigázó, végigpusztító hatalmak

Paradzsanov

itt is uralkodtak. Az ő szent királyok *Vahtang Gorgaszali*, aki a 400-as évek végén tér keresztény vallásra, s ő helyezi át a közeli Mhetából ide a fővárost. A váltakozó mongol–perzsa–török uralmat csak állandó behódolással tudják átvészelni. 1795-ben egy lázadás nyomán a perzsák földig rombolják a fővárost és a többi nagyobb települést is, 10 ezer embert hurcolnak magukkal fogolyként. Úgyhogy a grúz királyság inkább magát feladva 1801-ben betagozódik Oroszországba. Így elkerüli a száz évvel későbbi népirtásokat. Az oroszok a fővárosnak a görögből átvett Tiflisz nevét használják. A területet pedig többnyire Georgiaként emlegetik. 1846-ban megalakul a Tifliszi Kormányzóság. Ekkoriban már a Kaukázuson túli részek legjelentősebb városa Tiflisz. Olyannyira, hogy a cári hatalom a kevésbé súlyos száműzetésre ítéltet

Tbiliszi látkép a várfelől

gyakran ide küldi. Itt töltött néhány évet *Puskin*, majd itt katonáskodott *Lermontov* és *Tolsztoj* is. Mindnyájuk írásaiban nyoma van az itt szerzett élményeknek. Már 1872-ben ide ér a vasút. Akkoriban a *Romanov* dinasztia palotát építtet a városban, s ide jár fürdőre. A szovjet időkben is megbecsülik a várost. 1966-ban építik első, 1979-ben második metróvonalát. 1905-től sikló visz az egyik hegyre. 1991. április 9-én kikiáltják a független Grúz Köztársaságot. A volt szovjet külügyminiszter, *Eduard Sevarnadze* lesz az államfő, de tízéves uralma idején nem sikerül talpra állítani, önállósítani az országot. A 2003-as rózsás forradalom után indul be az egyre sikeresebb gazdasági élet, a turizmus. Míg Jerevánban még mindig főleg orosz nyelvtudásunknak köszönhetjük a tájékozódást, itt mindenütt angol a feliratok második nyelve, sőt a négymezős, kereszteteket tartalmazó grúz zászló mellett gyakran feltűnik az Európai Unió zászlaja is. A főtér sarkán ott állomásozott a világvárosokban elterjedt nyitott tetejű Hop-on,

hop-off típusú városnéző járat piros busza. Még mindig Ázsiában voltunk, de már minden Európára emlékeztetett. Idegenvezetőnk a buszmegállóból felvitt a közeli sziklaomromra, ahonnan jól át lehetett tekinteni az 1, 1 millió lakosú várost. A Mtkvari folyó szorosában, két meredek sziklás hegyvonulat között terül el. Úgyhogy jól védhető volt.

Ugyanakkor festői fekvésű. Sziklaormunk is stratégiai hely. Valamikor erőd állott rajta, amit aztán sokáig börtönnek használtak. Sőt templomát is a katonaság vette igénybe raktárként. 1988-ban lett újra az egyházé. Most éppen állványok övezik és renoválják. Előtte a szikla peremén hatalmas, durva kidolgozású lovaszobor áll: Vahtang Gorgaszali egyházalapító szent királyt ábrázolja. jobb kezét magasra tartja kinyújtott ujjakkal. Idegenvezetőnk az 1967-ben felállított szoborról megjegyzi, hogy abban az évben nagy győzelemnek számított: futbalcsapatuk 5–0-ra legyőzte az állandó vetélytársat, a jereváni együttest. A hagyomány szerint erre utal a feltartott kéz öt ujjá. A körülbelül fél Duna szélességű bővízű folyón kis bárkák közlekednek. Különbönlkülön hídak kötik össze a két partot. A völgy felé emelkedő két sziklafalról egy-egy régi vár tekint a völgyre. A túloldali hegyoldal alja kis öblöt képez, oda épült az óváros apró házaival. Ezt valamikor városfal övezte. Kelet felé kitérül a völgy, ott építették

az új negyedeket. De már a hegyoldalakra is mindenütt házak, villák kúsznak fel. Az óváros egyben fürdőváros is. Hőforrások törnek elő, amelyekre török fürdőépületeket emeltek. A hagyomány szerint a városalapító király egykor erre vadászott. Mikor fácánt látott, sólymát utána eresztette. De az összekapó két madár a mélybe hullt, s megfulladt a forrás forró vizében. A hely annyira megtetszett a királynak, hogy ide várost építtetett. Erre következtetnek a város nevének eredetéből is: a tbili grúzul meleget, a szi pedig madarat jelent. Leereszkedve kilátóinktól átmegyünk a grúz mártírok hídján, s máris a központban vagyunk. Keskeny, sorompóval lezárt sétálóutcákon járunk, ahol csak ritkán jön egy-egy autó. Nézegetjük az egyemeletes, díszes fakorlátú terasszal utcára néző házakat. Itt tavasztól őszi főként a fedett teraszon folyt a családi élet. A földszinti üzletek is vagy ételt-italt, vagy turistáknak való emléktárgyakat árulnak. Egy hosszú utca mindkét oldalán szabadtéri étterem. Éppen az ortodox húsvét hétfője lévén minden tele vendégekkel. A házak közt betérünk egy kis utcába, mely aztán keskeny sziklafalú hasadéokban folytatódik. A két fal tetején, a magasban házak sorakoznak. Eljutunk a völgyecske végéig, s egy zuhogó vízesés kápráztat el. Visszatérve a házak közé, szinte minden sarkon templomot találunk: az egyik ortodox, a másik örmény, a harmadik zsinagóga, a negyedik muzulmán mecset, a következő katolikus. Sőt még klasszicizáló orosz pravoszláv templom is feltűnik. Idegenvezetőnk szerint a grúzok mindig békésen

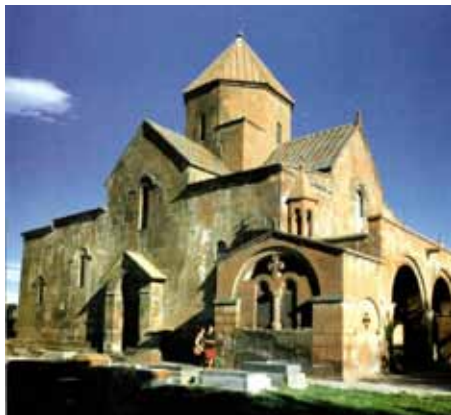
megfértek a más hitűekkel és más nemzetiségűekkel is. Itt van például a vallásuk: ugyan van grúz saját pátriárkával rendelkező ortodox egyházuk, de hagyják, hogy a moszkvai pátriárka alá tartozó egyház is működjék. Az oroszok annak hívei. Különben a város lakóinak csak 80%-a vallja magát grúznak, a többiek örmények, oroszok, azeriek. A zsidókat a szovjet hatalom mind „kiárusította”. Egy kis parkban szobrok váltakoznak. Ennek egyik oldal falából mintha szárnyas férfialak repülne ki. Egész életrajzát elmeséli idegenvezetőnk. *Szergej Joszifovics Paradzsanovot*, Tbiliszi örmény származású szülőttjét örökíti meg a bronzalkotás. Muzsikusként ered, 1945-től Moszkvában zenét, balettet, filmművészetet tanul. A Szovjetunió egyik leghíresebb filmrendezője lesz. *A gránátalma színe* című filmjét (1969)

Jereván - főtér a zenélő szökőkúttal

remekműnek tartják. Ellenzéki magatartása miatt homoszexualitás vádjával 1973-ban öt évi szibériai kényszermunkára ítélik. A világ legnagyobb művészei tiltakoznak *Brezsnyevnél*, úgyhogy végül kegyelmet kap. Jerevánban halt meg 1990-ben.

Az óváros főutcáján sétálva találunk rá a bábszínház melletti régi óratoronyra. Most két óriási színesre festett hűsvéti tojás díszíti. Oldalról vasoszlop támogatja. Kiérünk az utca végét keresztező modern főútcára. Az innesső oldalán feltűnik a restaurált városfal. Belülről nekiépített házak felső szintje, teteje kandikál ki. Külső oldalát azonban megtisztították, s most előtte széles park szobrokkal díszítve. A fallal párhuzamos főutca túlsó oldalán szállodák, irodaházak. Az első „nyíláson” visszatérünk az óvárosba, sietünk találkozási helyünk, az üvegfedelű híd felé. A keskeny sikátorok házai közül nem egy romos, lakatlan. Itt-ott megjelenik egy modernebb, de legfeljebb kétemeletes épület. Visszaérünk a találkozási ponthoz,

Ecsmiadzin - Szent Gajane templom

a város egyik szimbólumához, az üvegfedelű hídhöz. A part menti utakon is átívelve visz át a túlsóoldali parkba. Mielőtt tovább haladnánk, idegenvezetőnk felhívja figyelmünket a hídról látható nevezetességekre. Az előttünk lévő parkból libegővel lehet feljutni a Mtacsminda hegyre. Onnan közelíthető meg a 17. századi romos Narikala erőd. A közelben tv-torony áll és

óriáskerék működik. A hegyoldalban található a kis Szt. Dávid templom, s körülötte a grúz nemzeti panteon. Itt nyugszik a legtöbb írójuk, költőjük, politikusuk. Mégis a legismertebb és leggyakrabban felkeresett itteni szobros síremlék *Sztálin* édesanyjára emlékeztet. *Keke Geladze* (1858–1937) egy *Viszarion Dzsugasvili* nevű suszter felesége volt. Májig vitatott, hogy a részeges férjétől vagy valamelyik közismert szeretőjétől született-e fia, *Joszif Viszarionovics Dzsugasvili* a közeli Gori városkában. Sztálin teológiai hallgatóként került Tbiliszibe. Innen vezetett útja a bolsevik mozgalomba, majd onnan a világpolitikát meghatározó diktatori pozícióba. Mikor édesanyja 1935-ben betegeskedni kezdett, meglátogatta a fia, s megkérdezte: „Édesanyám, miért vertél annyit gyermekkoromban?” Mire az idős hölgy azt válaszolta: „Azért, hogy azzá légy, ami vagy”. Kétségtelenül a legkegyetlenebb diktátorok egyikévé vált a generalissimus. Édesanyja temetésén sem vett részt. Ugyanezen a hegyoldalon valamivel nyugatabbra áll egy hatalmas női szobor, mely a Grúz Anyácskát testesíti meg. Egyik kezében kard, a másikban egy edény. Azt szimbolizálja, hogy a grúzok szeretettel, itallal fogadják a barátságosan érkezőket, de karddal sújtanak az ellenségre. Az északi domboldalt az elnöki palota csillogó kupolájú épülete és néhány templom uralja. Elbeszélgetünk az iskolarendszerről. Míg az örményeknél minden elemista egyszerre kezd az örmény és az orosz nyelvet tanulni, s csak utóbb egy nyugati nyelv tanulásakor ismeri meg a latin betűket, itt első osztálytól csak a grúz írást tanítják. Utóbb választható az orosz és valamelyik európai idegen nyelv. Az örmény tannyelvű iskolában természetesen az örmény írást

is megtanítják. Szegény itteni örmény kisdíákok: négyféle betűrendszerrel kell megismerkedniük! Különbö a grúz írást is ugyanaz a *Meszrop Mastoc* szerzetes dolgozta ki, mint az örményt. Az örmény betűk szegletesebbek, a grúzok gömbölydedek. A hagyomány úgy tartja, hogy a legelső grúz nyomdabetűket Kolozsvár híres nyomdása, *Misztótfalusi Kis Miklós* véste és öntötte ki. Van még egy magyar vonatkozása Grúziának. 1881–1882-ben itt élt *Zichy Mihály* festőművész, a cár udvari festője. Ő illusztrálta a leghíresebb

grúz költő, *Rusztaveli A tigrisbőrös lovag* című nemzeti eposzát. Úgyhogy grúzok saját művészükként tisztelik. Ma egész alakos szobra áll Tbilisziben, s nevét utca is viseli. Sajnos egyikre sem tudunk rábukkanni.

Autóbuszunk a libegő parkolójában vesz fel, s aztán a kettős határellenőrzés után éjjelre érünk jereváni szállodánkhoz. Közben elhangzik néhány vicc az 1970-es–1980-as évekből a „Jereváni Rádió” üzeneteivel.

Gaál György

Szent Karácsony Ünnepe Meghívó

**A Fővárosi Örmény Klub 2019. december 19-én 17 órakor
a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében
(Budapest V. ker. Városház u. 7.)
szeretettel vár Mindenkit a karácsonyi koncertje
és újévköszöntő műsorára.**

Műsor:

- *dr. Issekutz Sarolta* köszöntője és beszámolója az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2019 évi tevékenységéről
- Karácsonyi versek – előadja *Várady Mária* színművész
- Az *Albinoni Kamarazenekar* Karácsonyi koncertje
- Ajándékozás

Rendezi: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat, Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, Újbuda Örmény Nemzetiségi Önkormányzat

Támogató: Magyar Kormány, a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság, valamint a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.

Dr. T. Veress Éva 80 éves

Az erdélyi biogazdálkodás úttörője, *dr. T. Veress Éva* asszony augusztusi lapszámunk ünnepeltje, aki nyolcvan évvel ezelőtt született Szent István napján. 75. születésnapja alkalmával *Makkay József* újságíró tömör, szép interjúban foglalta össze élete legfontosabb állomásait, melyet az alábbiakban szeretettel elevenítünk fel, de főként azok számára nyújtunk hiteles információt a személyéről, akik először találkoznak a nevével. Az Erdélyi Gazda gyűjtést kezdeményez a számára, arra kéri az olvasóit, hogy járuljanak hozzá egy nemes cél megvalósulásához.

Kedves Éva! A Jóisten adjon erőt, hogy befejezd szép álmaidat, kitűzött céljaidat. Ennek érdekében egy bankszámlát nyitottunk a számodra, melynek száma a következő RO96BTRLRONCRT0354918601, Transilvania Bank, hogy összegyűjtsük a könyved kiadásához szükséges összeget. Önzetlenül szolgáltad szorgos munkáddal, legjobb tudásoddal az erdélyi embert, ezért biztosan lesznek sokan, akik kis adományaikkal hozzájárulnak majd ahhoz, hogy kiadhasd az Édesapádról szóló könyvedet.

Szeretettel: Sebestyén Katalin

T. Veress Éva és Makkay József 5 évvel ezelőtti beszélgetése:

Falusi tanárként kezdte, és nemzetközileg ismert ultrahangbiológus-kutató lett. Úttörő szerepet vállalt a romániai ultrahangos vetőmagvizsgálatban és a rendszerváltás után ő fektette le a romániai biogazdálkodás alapjait.

– Idén kapta meg az egyik legrangosabb magyar állami kitüntetést, a Magyar Arany Érdemkeresztet. A kitüntetés átvételekor ön

úgy fogalmazott: nem élt hiába az, aki egy fát elültetett, egy magot elvetett. Meg tudná saccolni, hogy mennyi vetőmag fordult meg a kezében?

– Pólyás korom óta a magok, a kert, a növények közelében élek. Gyerekkoromat Csombordon töltöttem, ahol édesapám, Veress István, a Téli Gazdasági és Szőlészeti Iskola tanára, gazdaságvezetője és igazgatóhelyetese volt, majd az iskolák államosítása után a Csombordi Szőlészeti Szakiskola első igazgatója. Tíz éves koromban költöztünk Kolozsvárra, ahol belvárosi lakásunk kertjében a húgommal együtt édesapámtól egy-egy parcellát kaptunk művelésre. Tehát már gyerekkorom óta számtalan magot elvettem. Később ezt folytattam tanítványaim szívében, lelkeben egyaránt. Az elvetett magvakból sok kikelt, néhányból sikertörténet kerekedett, azonban tanítványaim minden apró sikerének is tudok örülni.

– Ötven éven át oktattott: előbb falusi iskolában, majd kolozsvári és magyarországi

egyetemen. Pedig oktatói pályafutása igen tekervényesre sikeredett...

– A magyar forradalom évében, 1956-ban elkezdett bolyais egyetemi éveimet már vargabetűk kísérték: az első éven beígért kutatóbiológus-képzés helyett csoportunkat áttették a földrajz-biológia szakra. Így kerültem ki friss diplomás tanárként 1960-ban a harasztosi iskolába, de egy betegség miatt haza kellett jönnöm Kolozsvárra, ahol felvettek laboránsnak a Babes-Bolyai egyetem fizika szakára. Sajnos, az én nemzedékem – amely utolsóként végzett 1960-ban magyar nyelven, a Bolyai Egyetemen – már nem vállalhatta az oktatói állást. A két egyetem egyesítési alapokmánya szerint a magyar tantárgyak részarányának 30 százalékot kellett volna elérniük, de ezt az új egyetemen nem tartották be. Úgy kerülhettem diákok közelébe, hogy kutatóként államvizsgadolgozatot vezethettem. Közben megragadtam minden adandó alkalmat: éveken át tanítottam például a Népi Egyetemen....

– Önt a vetőmagos ultrahangkezelés romániai úttörőjének tartják. Hogyan lett kutató?

– Néhány éven át laboránsként dolgoztam, majd 1968-ban megpályáztam egy biológusi állást az egyetem fizika karán. 1975-ben lettem főkutató. Először tetel foglalkoztam zöldségmag-kísérletekkel. Romániában addig egyetlen bukaresti fizikus végzett csírázási kísérleteket ezen a szakterületen. Beleástam magam a témába, felkutattam minden elérhető szakirodalmat, elvettem a kapcsolatot jeles magyarországi szakemberekkel, és hozzákezdtem egy olyan szakterület hazai kiépítésébe, amelyet később bejegyzett szabadalmak honoráltak. A jeles magyar ultrahangos szakemberrel, Gregus Pállal a hetvenes évek elején még

arról beszélgettünk, hogy az ultrahangdiagnosztika hihetetlenül nagy teret hódít majd. Tíz éven belül bejött a jóslatunk. Az ultrahang-alkalmazás minden területébe belekóstoltunk ugyanis. A kolozsvári kutatócsoport és a modern labor és műhely az egyetem leghatékonyabban működő kutatóközössége volt. Betegségeket okozó baktériumokat is vizsgáltunk, szakterületem lett a fehér és a vörös vérszéklet kutatása. Doktori dolgozatomat a vörös vérszéklet témakörében írtam 1973-ban.

– Mennyire volt elzárva a világtól a hetvenes-nyolcvanas évek erdélyi kutatója?

– Nekem az volt a nagy szerencsém, hogy a Bukaresti Egyetem rektora biofizika professzorként megfelelő finanszírozáshoz jutott, így a szakterület elismeréseként évente biofizika-vándorgyűléseket szervezhetett. 1961 és 1992 között valamennyi rendezvényen részt vettem saját előadással. A román szakma megismert, tudtak az eredményeimről, így nem volt feltűnő, ha amerikai, németországi, cseh-szlovákiai és természetesen magyarországi szakmai kapcsolatokat építettem. Pihenőszabadságaim jelentős részét is e kapcsolatok ápolására fordítottam. Nyugatra nehéz volt kiutazni, de a KGST-országokba két évente kiengedtek. Ha hivatalos kiküldetésben akartam külföldre utazni, már kálváriának számított: a kari tanács, a helyi pártszervezet, a bukaresti pártszervezet, az Országos Tudományos Tanács és az RKP Központi Bizottságának jóváhagyása kellett. Az orvos-tudományban és a biológiában alkalmazott ultrahanggal foglalkozó KGST-i szakemberek UBIOMED nevű kelet-európai konferenciájára hívtak például Magyarországra. Nem tudtam beszerezni a szükséges engedélyeket, de szerencsémre bejutottam kihallgatásra Elena Ceausescu

jobb kezéhez, az Országos Tudományos Tanács Kolozsvárról odakerült elnökéhez. Kutatóként megértett, és egynapos késéssel kijuthattam Visegrádra, ahol szakmai munkám elismeréseként a konferencia egyik tagozatának vezetését bízták rám.

– *Ma dr. T. Veress Évát a biokertészkedés és az egészséges táplálkozás megszállottjaként ismeri az olvasó közönség és a szakma. Mikortól származik ez az elkötelezettség?*

– A biológiai kutatások mellett mindig szenvedélyem volt a vegyszermentes gazdálkodás. A kommunizmus éveiben a témával nem lehetett foglalkozni, de 1974-ben azért megjelentettem *Környezetvédelem és mezőgazdaság* címen egy magyar nyelvű könyvecskét. A cenzúra a szöveg felét kidobta ugyan, de én így is örültem a könyv megjelenésének, mert ez volt Erdélyben a kommunizmus idején az első magyar nyelvű kiadvány, amely a védett növények és állatok listáját tartalmazta. A téma már akkor a szívemhez nőtt, de csak a rendszerváltás után foglalkozhatam vele intézményes keretek között.

– *Hogyan viszonyultak hozzá az agrár-szakemberek?*

– Volt, aki nem kedvelt, több szakemberrel is sajtópolémiába keveredtem. Azt mondták, vissza akarom vezetni a mezőgazdaságot a középkorba. De mégis csak megtört a jég. Azok a mezőgazdasági kutatók, akikkel a kilencvenes évek elején ilyen „ideológiai” harcban álltam, később barátaim lettek. Kiegyezésünk után a kiváló marosvásárhelyi agrárkutató, néhai dr. Tamás Lajos a növényvédelemről szóló előadásában mindig megemlítette, hogy a növényvédelemnek van egy alternatívája is, az, amit T. Veress Éva hirdet. Férjemmel, a rádiószerkesztő Tóthfalussy Bélával közösen megalakítottuk a Kertbarátok Egyesületét, Erdély-szerte ennek

keretében működnek a bioklubok. Megalakult a *Kertbarátok Lapja*, amely később ugyan beolvadt az *Erdélyi Gazdába*, de úttörő szerepe vitathatatlan. Magyarországi, németországi és svájci kapcsolókat építettünk, kijutottunk nyugat-európai biofarmokra. Svájci segítséggel létrejött a Bioterra Egyesület, amely az intézményesített romániai biogazdálkodás alapjait fektette le. Ma több mint háromezer tagot számlál, olyan agrárvállalkozókat is, akik több száz hektáron állítanak elő bioélelmiszereket.

– *Augusztusban tölti 75. életévét. Mire a legbüszkébb?*

– Az élet kegyes volt hozzám, hiszen jórészt mindig azt tehettem, amit szerettem. Sokat köszönhetek édesapámnak, Veress Istvánnak, aki 98 éves korában távozott közülünk. Hálával tartozom férjemnek, Tóthfalussy Bélának, aki minden nehézségben mellettem állt, de sokat segített Márta lányom is, aki hasonló életpályát választott. Géza unokámmal ma is határtalan szeretettel vesznek körül. Amire mindig vágytam, igazából 1990 után teljesült be: 72 éves koromig oktattam a kolozsvári egyetem biológia karán magyar diákokat, és több alkalommal tanítottam vendégtanárként a Budapesti Orvostudományi Egyetemen, a Debreceni- és a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen. Diákoknak és felnőttek közösségének ma is szívesen tartok előadást biokertészetről és egészséges táplálkozásról. És rendszeresen írok az Erdélyi Gazda hasábjain.

*Makkay József
(Erdélyi Gazda 2019/8 számából)*

(Szerkesztői megjegyzés: a család erdélyi örmény származású.)

Kiállítás

Az örmény, magyarörmény kultúra 1001 szála és formája

A Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat szervezésében kiállítás nyílt a Ferencvárosi Helytörténeti Gyűjtemény kiállítótermében 2019. szeptember 2-án, amely a hónap végéig volt látogatható. A kiállítás anyagáról Benedek Katalin művészettörténész az alábbiakat foglalta össze:

„Az örmény, magyarörmény kultúra 1001 szála és formája” egy nemzet továbbéléséről és értékeiről tanúskodik. Arról, hogy a két kultúra találkozásának eredményeképpen, több száz év alatt egy sajátos harmadik jelent meg és fejlődött.

A hozott, kapott hagyományokat azonban megőrizte. Mindenki gazdagodására egymásból táplálkozva, egymást beoltva indult fejlődésnek.

Láthatunk szépen megálmodott és kivitelezett épületeket, díszítményeket. Alaposabban szemügyre

véve az anyagot, a különféle művészeti ágak összecsendülését is hallhatjuk, láthatjuk. Felsorolni sem könnyű, hogy hányféle módon és hányféle alkotói tevékenységgel fejezték ki magukat, tolmácsolták gondolataikat a többnyire névtelen mesterek.

A túlélő történelem bizonyítja, hogy nem hiába munkálkodtak, ugyanis minden egyes – ecsettel, vésővel, kalapácsal, tűvel vagy szövőszéken – megvalósított darab az örmény, magyarörmény kultúrhistoria szerves láncszeme.

Még az egymástól látszólag távol eső mesterségek, mint például a templomépítészet –, közelebről a faragott kódírást, vagy a keresztény örmény művészet jelképeként is felfogott keresztieskövek

(khacsarakok) és a varrott csipke között is megannyi közös szála lelünk. Mert vajon nem kőbe mervedett csipkét látunk-e némelyik templom motívumaiban?

Vagy a dzsulfaik csempék díszítésében gyönyörködve, akaratlanul nem a szöttesek világa villan-e föl? És a dvini kerámiák állat-

motívumai? Lapozzuk csak föl az örmény kódexeket... Az előttünk felsorakozó szönyegek, hímzések, szöttesek, famunkák, régi viseletek, ékszerek, kerámiák, csipkék – fotók közvetítésével – nem csupán magas fokú esztétikai érzékről tanúskodnak, hanem a nép életmódjának, hit- és érzésvilágának hiteles képviselői is.

A kiállítás az ősi örmény kultúra sokszínűségét mutatja be, valamint az erdélyi magyarörmény kultúra néhány szeletét.

A kiállítást rendezte: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület.

*Szenttamásy Katalin elnök megnyitja az estet.
Az ajtónál Király György képviselő.*

Balassi-versek örményül – először

A hatvanéves örmény irodalmár a Balassi Kard Művészeti Alapítvány kérésére fordította le a XVI. századi európai költő-óriás két remekművét.

Balassi Bálint életművéből az első alkalommal jelentek meg versek örményül – közölte az irodalmi hírt *Molnár Pál*, a Balassi Kard Művészeti Alapítvány elnöke.

A jereváni Aktual Art Kiadó által köz-

Vahram Martiroszjan

kinccsé tett „actual art” című antológiásorozatot 7. kötetében – amely szerelmi verseket tartalmaz – látott napvilágot Vahram Martiroszjan két fordítása.

Az egyik a Negyvennegyedik – Inventio Poetica: Grues Alloquitur, a darvaknak szól; a másik a Hatvanadik – Bécsi Zsuzsánáról és Anna-Máriáról szerette című

alkotás ugyanebben az antológiában az örmény poéta saját szerelmi költeményei is megjelentek.

Az 1987-ben, 1988-ban Budapesten az Eötvös Loránd Tudományegyetemen magyar nyelvet és irodalmat tanuló, 2004-ben a balatonfüredi Fordítóházban tevékenykedő, így nyelvünket kiválóan beszélő hatvanéves irodalmár a Balassi Kard Művészeti Alapítvány kérésére fordította le a XVI. századi európai költő-óriás két remekművét.

Az alapítvánnyal Sander Liivak, a Balassi Bálint-émlékkarddal 2014-ben kitüntetett észt műfordító révén került kapcsolatba Vahram Martiroszjan.

Az örmény irodalmár műveit franciára, oroszra, angolra, azeri nyelvre fordították le, magyarul a Székelyföld, a Galaktika és a Vigília közölte alkotásait, Földcsuszamlás című regényét a Nagyvilág adta ki.

Ő maga francia és orosz verseket költött át, a magyar irodalomból lefordította *Kertész Imre* Sorstalanság című regényét, költészetünkben *Petri György*- és *Pilinszki János*-verseket ültetett át anyanyelvére, és adott ki Jerevánban.

kisalfold.hu 2019. szeptember 22.

Bodor Ádám átvette a Nemzet Művésze díjat

Az erdélyi születésű, örmény gyökerű 83 éves Bodor Ádám az abszurd stíluselmekkel átszótt, a kortárs magyar irodalmat gyarapító szépirói életműve elismeréseként vehette át a Nemzet Művésze díjat az emberi erőforrások miniszterétől és az MMA elnökétől.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szeretettel köszönti a díjazottat.

A szabadságharc magyarörmény hősei

Fotókiállítás nyílt szeptemberben a Marczibányi Téri Művelődési Központban Az 1848/49-es szabadságharc magyarörmény hősei címmel.

Az esten a II. kerületi önkormányzatot Biró Zsolt, a Közoktatási, Közművelődési, Sport- és Informatikai Bizottság elnöke képviselte.

A fotókiállítást az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szervezte a II. kerületi Örmény Önkormányzat

felkérésére. Elsőként *dr. Issekutz Sarolta*, az Örmény Önkormányzat elnöke köszöntötte a megjelenteket, aki elmondta, hogy az egyesület 1994 óta minden évben megemlékezik a '48-as forradalom magyarörmény hőseiről. – Él bennünk a tudat, hogy a hősök élete a mai fiatalok számára is példamutató lehet, életüket többek között a ma élőkért áldozták fel – mondta. A kiállítást *Alexa Károly* irodalomtörténész nyitotta meg, aki az identitástudat kérdéséről beszélt. Mint mondta, fontos, hogy az örmény származású emberek hogyan „tanulják meg” az örménységet, ha a családjuk nem vitte tovább a hagyományokat, és úgy vélte, legalább a mítoszok szintjén fontos az örmény múlttról, sorstörténetről tudni. A beszédek után *Vikol Kálmán* zeneművész és Zenedéje muzsikált. Az estet remek fogadás zárta erdélyi örmény ízekkel.

Emlékünnep

2019. október 3., csütörtök 17:30 órakor, emlékeztünk meg az 1848/49-es szabadságharc 170. évfordulóján az Aradi Vértanúkra az Akadémia u. 1. I. em. Színháztermében. Az emlékünnepet *dr. Issekutz Sarolta* elnök nyitotta meg, ezt követően *Dr. Kedves Gyula* hadtörténész tartott emlékbeszédet. A *Kecskés Együttes* a kornak és az eseményeknek megfelelő zenei és ének, valamint vers összeállítással készült. A megemlékezés hagyományosan az örmény Vértanúk kopjafájánál tartott koszorúzással és fogadással fejeződött be, mely óriási sikert aratott.

Rendezte: Erdélyi Örmény Gyökerek K. E.

Balról *dr. Issekutz Sarolta*, mellette *Lukács Dénes* 1848/49-es tüzeztudományok egyenesági rokona és férje

A rendezvényt támogatta a Magyar Kormány, a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi kapcsolatokért Felelős Államtitkársága, a Bethlen Gábor Alapítvány, valamint a Fővárosi Örmény Önkormányzat.

Tarka Nap

Szeptember 29-én 11 órakor kezdődött a Fogolykiváltó Boldogasszony-napi búcsú és az azt követő Tarka Nap az örmény katolikus templomban és a közösségi térben.

A Búcsú és a tarka nap lassan a budapesti örmény katolikus közösség meghatározó rendezvénye lett. Az ünnepi mise után szabad műsorban mutatkozik be a közösség apraja nagya. Hallhattunk örmény témájú előadásokat és önfeledt gyermekelőadásokat is. Ebédként flekkent szolgálnak fel, az italokról és a kávéról mindenki saját maga gondoskodik, kiszolgálás tekintetében. Közben kellemes, nosztalgikus zongorajáték és ének hallható *Mártonffy Miklós* tolmácsolásában. Rendezte: Bp. Főv. II. ker. Örmény Önkormányzat.

TARTALOM

Kerubénekek – <i>dr. Sasvári László</i>	1
Örmény nemzetiségi önkormányzati választások 2019 – <i>B.J., dr. Issekutz Sarolta</i>	2
Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és az Armenai Népe Kulturális Egyesület OS közleménye	7
Nyugdíjba vonul Jakubinyi György gyulafehérvári érsek... – <i>Bálint Eszter</i>	8
Felavatták Czetz János 1848-as honvédparancsnok lovassobrát Óbudán	9
Kiss Ernő eddig ismeretlen búcsúlevelét mutatták be	12
Sarójtóközlemény – <i>Lászlóffy Csaba</i>	13
Az örmény városok létesítésének szükségességéről – <i>Kegyes Csaba</i>	14
Köszönet – Köszönet - Köszönet – <i>dr. Issekutz Sarolta</i>	19
Czetz János honvédtábornok szobrát leplezték le Gyergyószentmiklóson	20
Szám László: Rákóczi (vers)	21
Hervay Tamás: Az Ararát hangja (vers)	21
Várnai Zseni: Nem volt hiába semmi sem (vers)	22
Szomorújelentés	22
In memoriam Triff Viktor – <i>Bartos Mihály</i>	23
Kövér László a Székelyudvarhelyi Egyetemi Központ avatóján...	25
Emléktáblát kapott Moldován Stefánia operaénekes	26
Jereván és Tbiliszi – 2. rész – <i>Gaál György</i>	27
Szent Karácsony Ünnepe, Meghívó	35
Dr. T. Veress Éva 80 éves – <i>Makkay József</i>	36
Kiállítás (Az örmény, magyarörmény kultúra 1001 szála és formája)	39
Balassi-versek örményül – először	40
Bodor Ádám átvette a Nemzet Művésze díjat	40
A szabadságharc magyarörmény hősei	41
Emlékünnep	41
Tarka Nap	42

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagjai – köztük Czetz János tábornok egyenes-ági leszármazottja: (balról) Sasi-Nagy Pál László és házastársa, dr. Issekutz Sarolta, Dr. Issekutz Ákos – koszorúztak a Czetz János szobor avatásán. (Cikk: 9. old.)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacím: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel./Fax: 06(1) 201-1011

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület kéthavonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

Fővárosi Örmény Önkormányzat, II. ker. Örmény Önkormányzat

Nyilvántartási szám: CE/13136-3/2017

Felölös főszerkesztő és kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel./Fax: (1) 201-1011

Tördelés: Bauer Csilla

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.